

## TEPE v. TÜRKİYE\*

(Yaşama, Kişi Güvenliği ve Özgürlüğü ve Etkili Başvuru Hakları, Kötü Muamele ve Ayrımcılık Yasakları, İfade Özgürlüğü İhlalleri ve Hakların Sınırlanmasının Kötüye Kullanıldığı İddiaları)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Eski 2. Daire Kararı

*Başkan*, C.L. Rozakis; *Üyeler*, A.B. Baka, P. Lorenzen, M. Fischbach,  
M. Tsatsa-Nikolovska, E. Levits ve F. Gölcüklü

Başvuru No: 27244/95  
Karar Tarihi: 9 Mayıs 2003

Başvuru sahibinin oğlu Ferhat Tepe 28 Temmuz 1993 günü kaybolmuş ve daha sonra cesedi 4 Ağustos 1993 günü sabahında Elazığ'daki Hazar Gölünde bulunmuştur. Başvuru sahibi, oğlunun Devlet görevlileri tarafından kaçırılıp öldürüldüğünü ileri sürmüştü ve Sözleşmenin 2, 3, 5, 10, 13, 14, ve 18. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Hükümet ise, Ferhat Tepe'nin terör örgütü PKK'nın iç hesaplaşması neticesinde öldürüldüğünü ve herhangi bir Sözleşme ihlalinin olmadığını ileri sürmüştür.

Mahkeme ise oybirliğiyle;

1. Başvuru sahibinin oğlunun, Devlet görevlileri veya Devlet yetkilileri adına hareket eden kişiler tarafından öldürüldüğüne dair iddialar bağlamında Sözleşmenin 2. maddesinin ihlal edilmediğine,
2. Başvuru sahibinin oğlunun ölümü üzerine ulusal yetkililerin yeterli ve etkin bir soruşturma yürütmedikleri gerekçesi ile Sözleşmenin 2. maddesinin ihlal edildiğine,
3. Sözleşmenin 3 ve 5. maddelerinin ihlal edilmediklerine,
4. Sözleşmenin 10. maddesinin ihlal edilmediğine,
5. Sözleşmenin 13. maddesinin ihlal edildiğine,
6. Sözleşmenin 2, 3, 5, 10, 13 ve 18. maddeleri bağlamında Sözleşmenin 14. maddesinin ihlal edilmediğine,
7. Sözleşmenin 18. maddesinin ihlal edilmediğine,
8. Hükümetin Sözleşmenin 38. maddesinin ilk fıkrasının (a) bendinde düzenlenen yükümlülüklerini yerine getirmede başarısız olduğuna,
9. Sözleşmenin 34. maddesi altında ayrıca bir inceleme yapmaya gerek olmadığına,
10. (a) Sorumlu Hükümetin, Sözleşmenin 44/2 maddesi uyarınca yargılamanın son bulduğu tarihten itibaren üç ay içerisinde başvuru sahibine aşağıdaki miktarları ödemesine,
  - (i) manevi tazminat olarak 14.500 Euro,
  - (ii) masraflar ve harcamalar için, Avrupa Konseyinden alınan 2.922,97 Euro çıkartılmak şartıyla 14.500 Euro
- (b) Yukarıda bahsedilen üç aylık son ödeme tarihinden sonra bu miktarlara Avrupa Merkez Bankasının uyguladığı aylık faiz oranının üç puan üzerinde aylık faiz uygulanmasına,
11. Başvuru sahibinin hakkaniyete uygun tazminat için diğer taleplerinin reddine karar vermiştir.

### 1. Yaşama Hakkı (2. Madde):

Başvuru sahibi, Devletin güçlerinin şüpheye mahal bırakmayacak surette, oğlu Ferhat Tepe'yi gözaltına aldıklarını ve oğlunun gözaltında Devlet'in güvenlik güçleri veya bunlar adına çalışan kişilerin elinde öldüğünü iddia etmiştir. Ferhat'ın cesedinin bulunduğu şartlar ve cesedin yetkililerce muhafaza edilme şekli de bu sonucu destekler mahiyettedir. Bu yüzden Hükümet, Ferhat'ın nasıl öldüğüne dair bir açıklama yapmak zorunluluğuna sahiptir. [par.167]

Hükümet bu iddialara karşı çıkmıştır. Başvuru sahibinin, Devlet'in güvenlik güçleri veya bunların ajanlarının oğlunu öldürdüklerine dair iddialarını destekleyecek herhangi bir kanıt olmadığını ileri sürmüşlerdir. Hükümete göre, Ferhat Tepe, PKK terör örgütünün bir iç hesaplaşması neticesinde ölmüştür. [par.169]

Delillerin değerlendirilmesinde, Mahkeme, "şüpheye mahal bırakmayan" nitelikteki delil standardını kabul etmektedir. Bu tip deliller; yeterince güçlü, net ve birbirleriyle uyumlu veya benzer olayların benzer çürütülemeyen varsayımların varlığından oluşmalıdır (bak. 18 Ocak 1978 tarihli *İrlanda v. Birleşik Krallık* kararı, s.65, par.161). Bu bağlamda, bir delil elde edildiğinde tarafların davranışları dikkate alınmalıdır. Buna bağlı olarak

\* Kararı İngilizce aslından çeviren, özetleyen ve yorumlayan: Ömer Yılmaz, Komiser Yardımcısı, Polis Akademisi Başkanlığı

Mahkeme, başvuru sahibinin iddialarının yeterince kanıtlanamadığını tespit etmektedir. Eldeki delillerde başvuru sahibinin oğlunun iddia edildiği gibi kaçırılması ve öldürülmesini gören herhangi bir görgü tanığı bulunmamaktadır. Ferhat'ın Diyarbakır Cezaevinde görüldüğü de ispat edilememiştir. Başvuru sahibi tarafından gösterilen şahitlerin kimlikleri belirsizliklerini korumakta olup çeşitli sebeplerle ifadelerine başvurulamamıştır. Bu konudaki mevcut tek delil olan, başvuru sahibinin o zamanki avukatı Osman Ergin'in ifadesi de söylentiden ibarettir. [par. 174]

Yukarıdaki tespitlerin ışığında Mahkeme, dava dosyasının başvuru sahibinin oğlunun Devletin güvenlik güçleri veya Devlet yetkilileri adına hareket eden bir kişi tarafından kaçırıldığı ve öldürüldüğü sonucunu doğuracak "şüpheye mahal bırakmayacak" nitelikte bir muhteviyata sahip olmadığını düşünmektedir. Sonuç olarak bu başlık bağlamında 2. maddenin herhangi bir ihlali söz konusu değildir. [par. 175]

## **2. Yaşama Hakkı "Usul Gereklere Bağlamında" (2. Madde):**

Bununla beraber başvuru sahibi yine şüpheye mahal bırakmayacak surette, Hükümet'in Ferhat Tepe'nin yaşama hakkını korumada ve bu şüpheli ölüm üzerine bağımsız, etkili ve tam bir soruşturma yürütmede başarısız olduğunu ileri sürmüştür. [par. 168]

Hükümet, başvuru sahibinin oğlunun ölümü üzerine yürütülen soruşturmanın Sözleşme yükümlülüklerini yerine getirdiğini ileri sürmüştür. [par. 170]

Mevcut davada Mahkeme, başvuru sahibinin oğlunun ortadan kaybolması ve bunun sonucunda ölmesi üzerine bir soruşturma başlatıldığını bununla beraber yürütülen bu soruşturmada ciddi ihmaller olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Mahkeme, emniyet yetkilileri ve soruşturmanın yürütülmesinde sorumlu olan farklı savcılar arasında gerçek bir eşgüdümün olmadığını tespit etmektedir. [par. 178]

Dahası, Mahkeme, cumhuriyet savcılarının başvuru sahibi tarafından gösterilen şekillerde soruşturmayı genişletmede ve kendi inisiyatifini kullanmak suretiyle muhtemel tanıkları tespit etmekte başarısız olduklarını düşünmektedir. Buna ilave olarak, soruşturmada gazetecileri hedef alan kişilerin muhtemel katılmalarını içerecek şekilde herhangi bir çaba görülmemektedir. [par. 179]

Mahkeme bunlarla birlikte, başvuru sahibinin, Ferhat Tepe'nin Diyarbakır Cezaevinde gözaltında tutulduğunu gören görgü tanıkları olduğundan yetkilileri haberdar etmesine rağmen yetkililerin bu konu ile ilgili olarak, Komisyonun Hükümeti başvurudan haberdar ettiği 11 Eylül 1995 tarihine kadar gözaltı kayıtlarını incelemenin haricinde herhangi bir delil aramadığına dikkat çekmektedir. [par. 180]

Mahkeme, başvuru sahibinin oğlunun cesedine Sivrice Cumhuriyet Savcısının nezaretinde pratisyen bir hekimin ölü muayenesi yaptığını ve ölünün ertesi gün gömüldüğünü hatırlatmaktadır. Mahkeme, bu sürece bir adli tıp uzmanının dahil olmamasını ve Cumhuriyet Savcısının, çok değerli bilgiler içerebilecek tam bir otopsi yapılmasını gereksiz olduğunu düşünmesini üzüntüyle karşılamaktadır. Mahkeme bu bağlamda, doğal olmayan şüpheli ölümlerde adli bir otopsinin uzman bir adli tıp hekimi veya bu işe yatkın olan genel cerrahi uzmanı tarafından yapılmasının önemi ve gereğinin altını çizmektedir. Bu tip olaylarda, ölünün adli patoloji konusunda uzman bir genel cerrah tarafından yeterli otopsi yapılmadan gömülmemesi hayati öneme sahiptir. [par. 181]

Yukarıda bahsedilen konular ışığında Mahkeme, ulusal yetkililerin başvuru sahibinin oğlunun ölümü üzerine yeterli ve etkin bir soruşturma yürütmekte başarısız olduklarını ve bu sebeple de Sözleşmenin 2. maddesinin usul gereklere bağlamında ihlal edildiğine karar vermiştir. [par. 182]

## **3. Kötü Muamele Yasağı ve Kişi Güvenliği ve Özgürlüğü Hakkı (3. ve 5. Maddeler):**

Başvuru sahibi, oğlunun öldürülmeden önce işkenceye maruz kaldığından şikayet etmektedir. Aynı zamanda Ferhat'ın gözaltına alınmasına rağmen bunun herhangi bir nezarethane kaydına geçirilmemesinin kişi güvenliği hakkının bir ihlalini oluşturduğunu ve bu ihlalin, haberleşmesine imkan tanımayan bir nitelik taşıması sebebi ile de şiddetinin arttığını vurgulamaktadır. [par. 183]

Hükümet, başvuru sahibinin iddialarının gerçek ve herhangi bir dayanağının olmadığını ve otopsi raporunun herhangi bir işkence izi içermediğini belirtmiştir. [par. 185]

Mahkeme, başvuru sahibinin oğlunun ölümünde Devlet görevlileri veya bunlar adına hareket eden kişilerin dahil olduğunun şüpheye mahal bırakmayacak surette ispatlanamadığı tespitine atıf yapmakta ve Ferhat Tepe'nin Diyarbakır Cezaevinde gözaltında tutulduğunu gören bir görgü tanığının olmadığını ve Ferhat Tepe'nin gözaltına alınıp alınmadığını tespiti için Murat Koparan, Erkan Dağdelen ve Taner Şarлак'ın ifadelerinden herhangi bir sonuç çıkartılamayacağını hatırlatmaktadır. Bu yüzden, başvuru sahibinin iddia ettiği gibi bu düzenlemelerin ihlal edildiği sonucuna varılabilecek herhangi bir temel bulunmamaktadır. Buna bağlı olarak, Mahkeme, Sözleşmenin 3 ve 5. maddelerinin ihlal edilmediğine karar vermiştir. [par. 186-187]

## **4. İfade Özgürlüğü (10. Madde):**

Başvuru sahibi, oğlu Ferhat Tepe'nin kanun dışı bir şekilde gözaltına alınması ve öldürülmesinin açıkça Sözleşmenin 10. maddesinde garanti altına alınan ifade özgürlüğünü kısıtlamak amacını taşıdığını iddia etmektedir. [par. 188]

Hükümet, başvuru sahibinin iddialarını reddetmektedir. [par. 190]

Mahkeme, başvuru sahibinin iddialarının Sözleşmenin 2 maddesinin altında incelenen konularla benzerlik arz ettiğini belirtmektedir. Bu yüzden bu şikayeti ayrı olarak incelemeyi gerekli görmemektedir. [par. 191]

#### **5. Etkili Başvuru Hakkı (13. Madde):**

Başvuru sahibi, oğlunun kaybolması ve öldürülmesi ile ilgili şikayetleri hakkında yetkililerin etkili bir soruşturma yürütmede başarısız olduklarını iddia etmektedir. Aynı zamanda Türkiye'nin güneydoğusunda olayın vuku bulduğu -Temmuz 1993- ve takip eden zamanlarda Kürt vatandaşlar tarafından yapılan bu tür şikayetler için iç hukuk yollarının etkin olmadığını iddia etmektedir. [par. 193]

Hükümet, başvuru sahibinin iddialarını kabul etmemekte ve yetkililerin başvuru sahibinin şikayetleri üzerine etkin bir soruşturma yürüttüklerini iddia etmektedir. [par. 194]

Mahkeme, Sözleşmenin sağladığı hak ve hürriyetlerin özünün uygulanması bakımından Sözleşmenin 13. maddesinin, iç hukuk sistemi içerisinde hangi şekilde güvence altına alınabilecekse, ulusal düzeydeki o hukuk yollarını garanti ettiğini hatırlatmaktadır. Bu nedenle 13. maddenin etkisi, her ne kadar Yüksek Akit Devletlere bu maddedeki yükümlülüklerine ne şekilde uyum sağlayacakları konusunda bir dereceye kadar takdir yetkisi verilmiş olsa da; bir iç hukuk yolu hükmünün, Sözleşmeye göre "tartışılabilir bir şikayet" in özü ile ilgilenmesini gerektirmek ve uygun çözüm yolunu sağlamaktır. 13. maddedeki yükümlülüğün kapsamı başvuru sahibinin Sözleşmeye göre yaptığı şikayetin niteliğine bağlı olarak değişir. Bununla beraber; 13. maddenin gerektirdiği hukuk yolu, kanunda yer almasının yanı sıra uygulamada da "etkili" olmalıdır. Özellikle de, bu hukuk yolunun uygulanması sorumlu Devletin yetkililerinin eylem ya da ihmalleriyle haklı bir gerekçe olmaksızın engellenmemelidir. Yaşamın korunması hakkının temel önemi nedeniyle 13. madde, gerektiğinde tazminat ödenmesinden başka başvuru sahibinin soruşturma prosedürlerine etkin bir biçimde katılmasını sağlayan ve ölümden sorumlu kişilerin belirlenmesine yönelik etkin ve derinleştirilmiş araştırmaların yapılmasını gerektirir. [par. 195]

Mahkeme, başvuru sahibinin oğlunun öldürülmesinin Devlet görevlileri tarafından yapıldığının veya bunların öldürme olayına herhangi bir şekilde katıldıklarının şüpheye mahal bırakmayacak nitelikte ispatlanmadığını hatırlatmaktadır. Bununla beraber, Mahkemenin yerleşmiş içtihadına göre, 2. madde uyarınca yapılan bir şikayetin 13. maddenin tartışılabilir amaçlarından birisi olmasını engellemez. [par. 196]

Bu yüzden yetkililer, başvuru sahibinin oğlunun ölmesine sebep olan şartlar üzerinde etkin bir soruşturma düzenlemek zorundadırlar. Yukarıda sayılan nedenler sebebiyle Sözleşmenin 2. maddesinde düzenlenen zorunluluklarından daha geniş şartlara sahip olan 13. madde bağlamında etkin herhangi bir adli soruşturma düzenlendiği söylenemez. [par. 197]

Bu sebeplerle Mahkeme, Sözleşmenin 13. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. [par. 198]

#### **6. Ayrımcılık Yasağı (14. Madde):**

Başvuru sahibi, oğlunun, Sözleşmenin 14. maddesinin ihlal edilerek, Kürt kökenli olması sebebi ile öldürüldüğünü iddia etmektedir. [par. 199]

Hükümet, mesnetsiz olduğunu ileri sürdüğü bu iddialar için ayrıca bir görüş belirtmemiştir. [par. 201]

Mahkeme, başvuru sahibinin iddialarını, kendisine sunulan deliller ışığında incelemiş fakat bunları dayanaksız bulmuştur. Bu yüzden bu başlık altında bir ihlal söz konusu değildir. [par. 202]

#### **7. Hakların Sınırlanmasının Kötüye Kullanılması (18. Madde):**

Başvuru sahibi, Sözleşmede düzenlenen hak ve özgürlüklerin Sözleşmede izin verilmeyen amaçlar ile sınırlandırıldığını iddia etmiştir. [par. 203]

Mahkeme, başvuru sahibinin iddialarını, kendisine sunulan deliller ışığında incelemiş fakat bunları dayanaksız bulmuştur. Buna bağlı olarak bu düzenlemenin ihlal edilmediğine karar vermiştir. [par. 204]

#### **8. Sözleşme Süreçlerinde Devletin Tüm Kolaylıkları Sağlama Yükümlülüğü Bağlamında(38. Madde):**

19 Şubat 1996 tarihinde davanın kabul edilebilirliği ve olaylar hakkındaki görüşleri ile beraber tam soruşturma dosyasını göndermeyen Hükümetten, Mahkeme 14 Mart ve 23 Haziran 2000 tarihlerinde bu belgeleri göndermesini istemiştir. 23 Haziran 2000 tarihinde soruşturma dosyası hala tam değildir. 9 Ekim 2000 tarihinde, tanıkların ifadelerinin alınmaya başlandığı Ankara'da, Hükümet, 26 Şubat 1996 tarihinde Murat Koparan, Erkan Dağdelen ve Taner Şarlak'ın Hazro Cumhuriyet Savcısı tarafından alınan ifadeleri ve Ferhat Tepe'nin cesedinin orijinal fotoğrafları gibi bazı önemli belgeleri içeren bir dosya sunmuştur. 25 Ekim 2000 tarihinde Mahkeme, Hükümete, bu belgeleri sorduğu ve tüm dosyanın verilmesindeki gecikmeye bir açıklama getirilmesini istediği bir yazı daha yazmıştır. 15 Aralık 2000 tarihli bir hatırlatmanın akabinde nihayet 16 Mart 2001 tarihinde bu belgeler Mahkemeye sunulmuşlardır. Mahkemenin 25 Ekim 2000 tarihli yazısına cevaben Hükümet; gecikmenin sebebi olarak Adalet Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve yerel mahkemeler arasında yaşanan iletişim sorunları ve bürokratik sıkıntıları göstermiş, kendi iddialarını destekler mahiyette olan bu evrakı saklamak gibi bir düşüncelerinin olmadığını da belirtmişlerdir. [par. 131]

18 Temmuz 2000 tarihli mektubunda Mahkeme, zamanın Tatvan 6. Zıhlı Birlik Komutanı General Korkmaz Tağma'nın temsilcileri ile görüşmesini istemiştir. Bununla beraber Hükümet, 5 Ekim 2000 tarihli mektubunda General Tağma'nın bu görüşmeye katılması için çok katı şartlar talep etmiştir. Ankara'daki incelemeleri sırasında Mahkeme temsilcileri, başvuru sahibinin temsilcilerinin Hükümetin, generalin başvuru sahibinin temsilcileri olmaksızın dinlenmesi talebini kabul etmedikleri için General Tağma'nın dinlenmemesine karar vermişlerdir. Temsilciler aynı zamanda Hükümetin yaklaşımlarının değerlendirilmesinin Mahkemenin görevi olduğuna karar vermişlerdir. [par. 132]

18 Temmuz 2000 tarihli aynı mektupta Mahkeme, Hükümetten; Murat Koparan, Taner Sarlak, Erkan Dağdelen, Ömer Aceban, Bahri Elçi, Migdat Yaşar ve Mümtaz Çerçel'in Ankara'da yapılacak oturuma katılımlarının sağlanmasını istemiştir. Bu kişiler maktul ile beraber gözaltında tutuldukları iddia edilen kişilerdir. Hükümet ise, bu tanıkları bulamamış veya kendilerin çağrı ulaştıramamıştır ve buna sebep olarak da bu kişilerin 5 Ekim 1993 ile 6 Temmuz 1994 tarihleri arasında cezaevinden çıkmalarını ve bunların adreslerinin yetkililerce bilinmemesini göstermiştir. [par. 133]

Mahkeme, kendisinin yapmış olduğu isteklerde Hükümetin göstermiş olduğu gecikmeler ve atlatmalar için herhangi bir inandırıcı açıklama getiremediği sonucuna vardığından mevcut davada Hükümetin yaklaşımlarından bazı sonuçlar çıkartabileceği kararına varmıştır. Gerçekleri ortaya çıkartmak için yapılan çalışmaların tabiatında olan zorluklar ve sorumlu Hükümetin, Sözleşme süreçlerindeki işbirliğinin önemi göz önünde bulundurulduğunda Mahkeme, Hükümetin, Sözleşmenin 38. maddesi bağlamında Mahkemeye gerçekleri ortaya çıkartma görevinde gerek duyduğu kolaylıkları sağlama yükümlülüğünü yerine getirmediğine karar vermiştir. [par. 135]

### **9. Kişisel Başvuruları Engellememe Yükümlülüğü (34. Madde)**

Başvuru sahibi, Hükümetin Sözleşme süreçlerinde özellikle de Mahkeme temsilcilerinin oturumları esnasındaki tutumlarının Sözleşmenin 34. maddesinde düzenlenen yükümlülüklerin bir ihlalini oluşturduğunu iddia etmektedir. Bu bağlamda, Hükümetin ilgili evrakı temin etmede veya bunları zamanında sunmada başarısız olduğunu, bazı tanıkların dinlenmesinde olumsuz şartlar dayatmaya çalıştığını ve ilgili ve önemli tanıkları hazır etmede başarısız olduğunu iddia etmiştir. [par. 206]

Hükümet, başvuru sahibinin bu iddialarını reddetmiş ve Sözleşmenin 34. maddesi bağlamında üzerine düşen görevleri yerine getirdiğini ileri sürmüştür. [par. 207]

Mahkeme, bu şikayetlerin 38. maddenin ilk fıkrasının (a) bendi içerisinde incelendiğine ve bu konuda bazı tespitlere vardığına dikkat çekmiştir. Buna bağlı olarak bu şikayetlerin Sözleşmenin 34. maddesi altında incelemeye gerek görmemektedir. [par. 208]

### **KARARDA ATIF YAPILAN DAVALAR**

1. *Orhan v. Türkiye*, no.25656/94
2. *İrlanda v. Birleşik Krallık*, 18 Ocak 1978
3. *McKerr v. Birleşik Krallık*, no. 28883/95, 4 Nisan 2000
4. *Klass v. Almanya*, 22 Eylül 1993
5. *Çiçek v. Türkiye*, no. 25704/93
6. *Çakıcı v. Türkiye*, no. 23657/94
7. *Aydın v. Türkiye*, 25 Eylül 1997
8. *McCann ve Diğerleri v. Birleşik Krallık*, 27 Eylül 1995
9. *Mahmut Kaya v. Türkiye*, no. 22535/93
10. *Yasa v. Türkiye*, 2 Eylül 1998
11. *Osman v. Birleşik Krallık*, 28 Ekim 1998
12. *Aksoy v. Türkiye*, 18 Aralık 1996
13. *Kaya v. Türkiye*, 19 Şubat 1998
14. *Ülkü Ekinci v. Türkiye*, no. 27602/95
15. *Boyle ve Rice v. Birleşik Krallık*, 27 Nisan 1988
16. *Cable ve Diğerleri v. Birleşik Krallık*, no. 24436/94, 18 Şubat 1999
17. *Selçuk ve Asker v. Türkiye*, 24 Nisan 1998
18. *Lustig-Prean ve Beckett v. Birleşik Krallık*, no.lar. 31417/98 ve 32377/96, 27 Eylül 1999
19. *Christine Goodwin v. Birleşik Krallık*, no. 28957/95

### **PROSEDÜR**

**1-7.** Söz konusu karar bir Türk vatandaşı olan İsak Tepe tarafından 4 Mayıs 1995 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin eski 25. maddesi uyarınca, oğluna, Devlet'in gizli görevlileri tarafından kaçırılmasının akabinde

işkence yapıldığı ve daha sonra oğlunun öldürüldüğü ve bu ölüm ile ilgili olarak yetkililerin gerekli etkin ve yeterli bir soruşturma yapmadıklarını öne sürerek Sözleşmenin 2, 3, 5, 10, 13, 14, ve 18. maddelerinin ihlali iddiasıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yapmış olduğu 27244/95 numaralı başvurudan kaynaklanmaktadır.

Başvuru sahibi Londra'daki Kürt İnsan Hakları Projesi'nde görevli olan avukat Philip Leach tarafından temsil edilirken Türk Hükümeti, Mahkeme'de kendisini temsil edecek bir görevli atamamıştır. Başvuru, Komisyon tarafından 25 Kasım 1996 tarihinde kabul edilebilir bulunmuş ve 2. Daireye sevk edilmiştir.

## OLAYLAR

### I. OLAYI MEYDANA GETİREN ŞARTLAR

**8.** Başvuru sahibi, İsak Tepe, 1943 yılı doğumlu ve halen İstanbul'da ikamet eden bir Türk vatandaşdır. Başvuru yaptığı tarihte DEP (Demokrasi Partisi) Bitlis İl Başkanıdır. Başvuru, başvuru sahibinin, oğlu Ferhat Tepe'nin Devlet'in gizli görevlileri tarafından kaçırıldığı ve öldürüldüğü iddiaları ile ilgilidir.

#### A. Olaylar

**9-11.** Başvuru sahibinin oğlunun ölümü ile ilgili olan olaylar konusunda taraflar arasında bir uyuşmazlık olup, başvuru sahibinin konu ile ilgili olarak iddiaları 1. Bölümde, Hükümet tarafından ileri sürülen bilgiler 2. Bölümde verilmiştir. Taraflarca sunulan evraka B Bölümünde, Mahkeme delegeleri tarafından alınan tanık ifadelerine C Bölümünde yer verilmiştir.

##### 1. Başvuru sahibinin iddiaları

**12.** 1993 Temmuz'unun başlarında, Tatvan 6. Zırhlı Birlik Komutanı General Korkmaz Tağma ildeki tüm siyasi parti il başkanlarını karargahta bir toplantıya çağırmıştır. Başvuru sahibi DEP il başkanı olarak toplantıya iştirak etmiş ve Türkiye'deki Kürt nüfusun kültürel ve demokratik haklarını destekleyici bir de konuşma yapmıştır. Toplantı esnasında General Tağma, Türkiye'de Kürt bulunmadığını ve dağlara çıkanların Ermeni olduğunu iddia etmiş ve katılımcılardan PKK terör örgütüne yardım edenlerin isimlerinin kendisine verilmesini istemiştir. Başvuru sahibi, General Tağma'ya Türkiye'de Türkler ve diğer azınlıklar gibi Kürtlerin de olduğunu ve bu insanlara demokratik temelde eşit muamele yapılması gerektiğini söylemiş ve diğer halkların varlıklarının görmezden gelinmesinin ve diğerlerinin baskı veya şiddetinin başka hiçbir yerde görülmeceğini eklemiştir. General bunun üzerine çok sinirlenmiş ve oturum başkanından çocukları hakkında bilgi istemiş ve kendisini, başvuru sahibini de katarak Devlet'in saygıdeğer vatandaşları olmadıkları sürece çocuklarının ortadan kaldırılacağı konusunda uyarmıştır.

**13-15.** 10 Temmuz 1993 tarihinde *Özgür Gündem* gazetesinde muhabir olarak çalışan başvuru sahibinin oğlu, 1974 doğumlu Ferhat Tepe kendisine yakalanması ile ilgili hiçbir bilgi verilmeksizin gözaltına alınmış ve aynı gün salıverilmiştir. Ferhat Tepe 28 Temmuz günü akşam saat yedi sıralarında Şemsi Bitlis İlkokulunun bahçesinde iken, civarda polis olarak bilinen uzun boylu sakallı bir adam tarafından bir arabaya bindirilmiştir. Bu arabayı 65 AD 095 plakalı Renault marka bir araba takip etmiş ve daha sonra bu araç Mahallebaşı Polis Karakolu önünde görülmüştür. Aynı gün başvuru sahibi İsmetullah Güzelsoy ve Adnan Karşlıoğlu'ndan iki sivil polisin Ferhat hakkında bilgi topladıklarını öğrenmiştir.

**16.** 29 Temmuz günü saat 18:00 sıralarında başvuru sahibi, Osmanlı Türk İntikam Tugayı üyesi olduğunu iddia eden meçhul bir kişiden oğlunun rehin tutulduğuna dair bir telefon almış ve kendisine DEP Bitlis İl Teşkilatının kapatılmaması ve PKK'nın elinde rehin tutulan 4 Fransız turistin serbest bırakılmaması durumunda oğlunun öldürüleceği söylenmiş bununla beraber 1 milyar Türk Lirası fidye talep edilmiştir.

**17-19.** Aynı akşam saat 20:00'de başvuru sahibi ve eşi Bitlis Emniyet Müdürlüğüne giderek Emniyet Müdürü ve İl Valisine oğlunun Devlet güçleri ile birlikte hareket eden kontrgerillalar tarafından kaçırıldığından şüphelendiğini söylemiş ve kendilerinden yardım istemiş ve muhataplarından olumsuz yanıt almıştır. Daha sonra Bitlis Cumhuriyet Savcılığına giden başvuru sahibi ev ve iş telefonlarının kayıtlarının tutulmasını böylelikle bir daha aranması durumunda faillerin izlerinin rahatça bulunabileceğini belirtmiştir. 30 Temmuz günü ise Başbakan, İçişleri Bakanı ve OHAL Valisine konu ile ilgili olarak kendisine yardımcı olmaları için telex çekmiştir.

**20.** 1 Ağustos 1993 tarihinde başvuru sahibi ve eşi, General Korkmaz Tağma ile görüşmek üzere Tatvan'a gitmişler fakat hasta olduğu gerekçesiyle kendisiyle görüşmemişler bunun üzerine General Tağma'nın odasında bir albay ile konuşmuşlardır. Bu görüşme esnasında başvuru sahibinin eşi, Türkler ile Kürtler arasındaki bu kan dökmenin artık sona erdirilmesi gerektiğini ve kendisinin bunu sağlamak için oğlunu seve seve feda edebileceğini söylemiştir. İkinci veya üçüncü telefon görüşmesinde karşı taraf, bayan Tepe'nin generalin odasında oldukça iyi konuştuğunu belirtmiştir.

**22-23.** 4 Ağustos 1993 tarihinde başvuru sahibi başka bir telefon almış ve oğlunu kaçıranlar, isteklerinin yerine getirilmediğini, DEP Bitlis İl Teşkilatının hala kapatılmadığını beyan etmişler ayrıca istenilen fidye miktarının Elazığ ilindeki bir adrese teslim edilmesini istemişlerdir. Tüm bu konuşmalar kayda alınmıştır. Kasetleri

dinleyen İl Emniyet Müdürü başvuru sahibine polis tarafından seri numaraları alınmış paralar verilebileceğini söylemiş fakat aynı gün başvuru sahibi paraları almak için telefon ettiğinde kendisine parayı denkleştirmekte zorluk çekildiği söylenmiştir. Bununla beraber başvuru sahibi dört polis memuru ve dört akrabası ile verilen adrese gitmiş fakat adreste kimseyi bulamamıştır.

**24.** 4 Ağustos 1993 günü Ferhat Tepe'nin cesedi Karakum'daki Hazar Gölü'nde bulunmuştur. Aynı gün Cumhuriyet Savcısı ve adli tıp uzmanı cesedi incelemişlerdir. Hazırlanan raporda ölüm nedeninin boğulma olduğu, cesette güç kullanıldığına dair herhangi bir iz bulunmadığı ve klasik otopsiye ihtiyaç duyulmadığı ifade edilmiştir.

**25-26.** 5 Ağustos 1993 tarihinde, Ferhat'ın ölümünden haberdar edilmemiş olan başvuru sahibi, Cumhuriyet Savcısına kendisinin arandığı telefon numaralarının tespit ve takip edilip edilmediğini sormuş fakat herhangi bir cevap alamamıştır. 8 Ağustos tarihinde başvuru sahibi, oğlunun Elazığ'da morgda olduğunu bildiren bir telefon daha almıştır. Başvuru sahibi oğlunun 5 Ağustos günü Elazığ'daki yakınları tespit edilemeyenlerin mezarlığına gömüldüğünü öğrenmiştir.

**27.** 9 Ağustos 1993 tarihinde başvuru sahibi, Ferhat'ın mezarını yetkililerin nezaretinde açtırmış ve cenaze töreni için cesedi bizzat kendisi yıkamıştır. Bu esnada oğlunun testislerinin ezildiğini, kollarında, bileklerinde, testis ve göğsünde izler yine vücudunun çeşitli yerlerinde sigara söndürüldüğüne dair izler görmüştür. Aynı zamanda el ve ayak bileklerinde ellerinden ve ayaklarından bağlandığını gösteren izler vardır. Başvuru sahibi, Ferhat ile aynı zamanda Diyarbakır'daki askeri bir binada tutulan ve ifadeleri alınan görgü tanıkları Mümtaz Çerçel, Ömer Aceban, Bahri Elçi, Migdat Yaşar, Murat Koparan, Taner Sarlak, Erkan Dağdelen, Urfi Pasin ve Rıza Demirtaş'ın Ferhat'ın 28 Temmuz-4 Ağustos 1993 tarihleri arasında bahse konu yerde tutulduğu ve güvenlik görevlilerince kendisine işkence yapıldığını beyan ettiklerini iddia etmiştir. Mümtaz Çerçel bu yönde bir ifade vermişse de polis tarafından tehdit edildikten sonra ifadesini geri almıştır.

**28-32.** 9 Ağustos 1993 tarihinde Sivrice Cumhuriyet Savcılığı yetkisizlik kararı vererek dosyayı Bitlis Cumhuriyet Savcılığına sevk etmiştir. 10 Ağustos tarihindeki cenaze töreninde polis çok sıkı güvenlik önlemleri almış, cenazeyi kayda almış, katılanların kimliklerini kontrol etmiş ve 15 kişiyi gözaltına almış, aynı gün başvuru sahibinin evini aramıştır. 12 Ağustos tarihinde Bitlis Cumhuriyet Savcısı yetkisizlik kararı vererek dosyayı Elazığ Cumhuriyet Savcılığına sevk etmiştir. Başvuru sahibi 19 Ekim 1993'te TBMM Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonuna, 2 Kasım 1993'te Adalet Bakanlığına oğlunun kaçırılması ve öldürülmesinin Devlet'in gizli görevlileri tarafından gerçekleştirildiğini iddia ettiği ve bu konu hakkında bir soruşturma başlatılmasını istediği birer dilekçe göndermiştir.

**33.** 16 Mart 1994 tarihine başvuru sahibi Bitlis Cumhuriyet Savcısına oğlunun ölümü üzerine bir soruşturma başlatılıp başlatılmadığını sormuş ve savcıdan kendisinin dahi aşamayacağı bazı engeller bulunduğu cevabını almıştır. Başvuru sahibi aynı gün Bitlis İl Emniyet Müdür yardımcısına aynı soruyu yönelttiğinde müdür yardımcısı kendisine herhangi bir açıklama yapma zorunluluğunun olmadığı cevabını vermiştir.

**34-35.** 28 Eylül 1994 tarihinde başvuru sahibi, Adalet Bakanlığına oğlunun ölümünden Devlet'in güvenlik görevlilerinin sorumlu olduğunu iddia ettiği ve iddialarının araştırılmasını istediği ikinci bir dilekçe göndermiştir. 15 Kasım 1994'te Elazığ Cumhuriyet Başsavcısı, Ferhat Tepe'nin öldürülmesi olayının failleri için daimi bir arama kararı vermiştir.

**36-39.** Başvuru sahibinin yetkililer hakkındaki iddia ve şikayetlerinin akabinde polis sıkı güvenlik önlemleri almış, başvuru sahibinin iş yeri, evi ve DEP parti binası sürekli gözaltında tutulmuş ve kendisini herhangi bir sebeple ziyarete gelen kişileri ve meslektaşlarını kayda almış ve bunların kimliklerini kontrol etmiştir. Aynı zamanda, siyasi faaliyetleri, oğlunun ölümü üzerine yürüttüğü kişisel araştırma ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yapmış olduğu başvuru sebebiyle başvuru sahibinin ailesi de Devlet güçlerinin yoğun baskısına maruz kalmıştır. Başvuru sahibinin iki kızı da farklı tarihlerde gözaltına alınmış, şu anda hakkında ölüm cezası istenen oğlu 1994 yılında dört ay gözaltında kalmış, içlerinden birisinin ölüm cezası ile yargılandığı dört yeğeni 1994 yılında gözaltına alınmıştır. Bununla beraber kuzeni 1994 yılından itibaren Elazığ Cezaevinde bulunmaktadır. 24 Şubat 1996'da ise başvuru sahibi Bartın'da yakalanmış ve Bitlis'te sekiz gün gözaltında kalmıştır. Bu süre içerisinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne niye şikayette bulunduğu sorulmuş ve tehdit edilmiştir. 4 Mart 1996'da ise PKK'ya yardım ve yataklık etme suçu sebebiyle gözaltına alınmış ve sorgulandıktan sonra belirsiz bir tarihte serbest bırakılmıştır. 19 Şubat 1997'de ise başvuru sahibi aleyhine, özel bir televizyon kanalında yaptığı konuşma üzerine adli işlemler başlatılmış, oğlunun Devlet görevlileri tarafından öldürüldüğünü söylemesi sebebiyle güvenlik güçlerine hakaret ettiği gerekçesiyle bir sene hapis cezasına çarptırılmıştır. 1999 yılında başvuru sahibi İstanbul ili Kadıköy ilçesinde HADEP (Halkın Demokrasisi Partisi) parti binasına girerken terörle mücadele polisleri tarafından yakalanmış ve bir gün süreyle gözaltında kalmıştır. Bu sürede polisler kendisine hakarete bulunmuş ve Ferhat'ı öldürdükleri gibi kendisini de öldürmekle tehdit etmişlerdir.

*2. Hükümetin olaylar hakkında sunduğu bilgiler*

**40.** Başvuru sahibinin oğlu Ferhat Tepe 1991 yılında PKK sempatzanı olması şüphesiyle iki kere gözaltına alınmıştır.

41. Birçok görgü tanığına göre 28 Temmuz 1993 tarihinde Ferhat okul bahçesinde birisi ile buluşmuş ve buradan kendi iradesi ile ayrılmıştır.

42. Başvuru sahibinin isteği üzerine yetkililer 4 Ağustos 1993 tarihindeki telefon görüşmesini kayda almışlardır. Telefon konuşmasının yapıldığı adrese ani bir baskın düzenlenmiş ise de binada kimse bulunamamıştır. Bununla birlikte İçişleri Bakanlığı yetkilileri aranan ikametgahın *Özgür Gündem*'in Elazığ'daki çalışanlarına ait olduğunun tespit edildiğini ve sonuç olarak Ferhat'ın öldürülmesinin PKK'nın işi olduğunu belirtmişlerdir.

43. Elazığ Cumhuriyet Başsavcısının Adalet Bakanlığına yazdığı 10 Kasım 1995 tarihli yazıda, Ferhat'ın gözaltına alındığına dair bir kayıt bulunmadığı dahası Bitlis Emniyet Müdürlüğü'nde herhangi bir kaydının bulunmadığı belirtilmiştir.

## **B. Tarafların sunduğu belgeler**

### *1. Resmi belgeler*

#### **(a) Başvuru sahibinin yetkililere yaptığı diğer başvurular**

46-47. Başvuru sahibinin avukatı 30 Mart 1995 tarihinde Bitlis Cumhuriyet Başsavcısı'ndan, 31 Mart 1995 tarihinde ise Sivrice Cumhuriyet Savcısı'ndan Ferhat'ın kaçırılması ve öldürülmesi olayı üzerine yürütülen soruşturmada hangi adımların atıldığı ve soruşturmanın hangi safhada olduğunu sorduğu iki dilekçe yazmıştır.

#### **(b) Yerel soruşturma evrakı**

##### *(i) Nezaret kayıtları*

48. Diyarbakır İl Jandarma Komutanlığı'nın 28 Temmuz ile 4 Ağustos 1993 tarihleri arasındaki nezaret kayıtlarında Ferhat Tepe'nin adına rastlanılmamıştır.

##### *(ii) 4 Ağustos 1993 tarihli telefon görüşmesinin kayıtlarının dökümü*

49. Telefon açan meçhul şahıs, başvuru sahibine Ferhat'ı serbest bırakmak için yerine getirilmesini istedikleri şartların gerçekleştirilmediğini söylemiş, başvuru sahibi DEP il teşkilatını kapatmadığını zira bunun için Ankara'daki merkez teşkilatı kararının gerektiği cevabını vermiştir. Daha sonra eğer oğlunun öldürülmesini istemiyorsa kendisine ertesi gün saat 17:00'da Elazığ'daki adrese bir milyar Türk Lirası getirmesi, yetkililere haber vermemesi söylenmiş ve başvuru sahibinin oğlu ile görüşme isteği reddedilmiştir.

##### *(iii) 4 Ağustos 1993 tarihli ölü muayenesi ve otopsi raporları*

50. Ferhat'ın cesedi üzerinde Cumhuriyet Savcısı, adli tıp uzmanı ve yardımcısı tarafından iki şahit ve bir katibin nezaretinde yapılan otopside, cesette ölü katılığının meydana gelmediği ve aynı şekilde ölü morluğunun henüz oluşmadığı, göğse baskı uygulandığında ağızdan su çıktığı, boğulmadan mütevellit kulaklarda, el ve ayak tırnaklarında açık mor izler görüldüğü, ceset üzerinde güç kullanıldığına ve el ve ayaklarda sürtünmeye dair izler bulunmadığı ve bu sebeplerle ölüm nedeninin boğulma olduğuna karar verildiği ve klasik otopsiye ihtiyaç duyulmadığı belirtilmiştir.

##### *(iv) 4 Ağustos 1993 tarihinde çekilmiş ceset fotoğrafları*

51. Mahkemeye gönderilen dokuz fotoğrafta ceset üzerinde herhangi bir kötü muamele veya vurma izi görülmemektedir.

##### *(vii) Ömer Aceban'ın tarihi belirsiz ifadesi*

54. Alınan ifadesinde Ömer Aceban; 25 Temmuz ile 6 Ağustos 1993 tarihleri arasında Diyarbakır'da askeri bir nezarethanede gözaltında tutulduğunu, burada kaldığının üçüncü veya dördüncü günü yetkililerce "Ferhat" veya "gazeteci" olarak çağrılan bir tutuklu gördüğünü iddia etmiştir. Ferhat'ı 18 veya 19 yaşlarında uzun siyah saçlı bir genç olarak tarif etmiştir.

##### *(viii) Adnan Karşoğlu'nun polis memurlarınca alınan 29 Temmuz 1993 tarihli ifadesi*

55. Alınan ifadesinde Karşoğlu, 28 Temmuz 1993 günü saat 16:00 sıralarında Ferhat hakkında araştırma yapan sivil kıyafetli iki kişi gördüğünü, içlerinden birisinin kendisine Ferhat'ı ve yaşadığı binadaki diğer sakinleri tanıyıp tanımadığını sorduğunda, Ferhat'ın sordukları binada yaşadığını söylediğini ve diğer apartman sakinlerinin adlarını verdiğini, bu kişilerin polis olup olmadıklarını bilmediğini fakat kendisiyle batı ağız bir Türkçe ile konuştuklarını belirtmiştir.

##### *(ix) Başvuru sahibinin ortağı ve kayın biraderi İsmetullah Güzelsoy'un polis memurlarınca alınan 29 Temmuz 1993 tarihli ifadesi*

56. Alınan ifadesinde Güzelsoy, Ferhat'ın kaybolmasından önce iki kere gözaltına alındığını, babasının oğlunu sorumsuz birisi olarak tanımladığını, 28 Temmuz 1993 günü saat 16:00-16:30 sıralarında Adnan Karşoğlu'nun kendisini aradığını ve iki polis memurunun Ferhat hakkında bir araştırma yaptıklarını söylediğini, kendisinin de ona, bunun birkaç gün önce emniyete ait binalara yapılan saldırılarla ilgili olabileceğini söylediğini, aynı gün ilerleyen zamanlarda saat yaklaşık 17:00 sıralarında Ferhat'ı gördüğünü ve kendisini bu konuda bilgilendirdiğini, ertesi gün başvuru sahibinden Ferhat'ın kaybolduğunu öğrendiğini belirtmiştir.

##### *(x) Beyaz Renault Toros bir araç gören Suat Başboğa'nın polis memurlarınca alınan 29 Temmuz 1993 tarihli ifadesi*

57. Alınan ifadesinde tanık, 28 Temmuz 1993 günü saat 18:30-19:00 arasında, Ferhat Tepe'nin iki bayan ve bir veya iki erkekle konuştuğunu gördüğünü, "65" plakalı beyaz bir Renault Toros model bir aracın dikkatini çektiğini, arabanın içinde iki kişi olduğunu, bunlardan şoförün 35-40 yaşlarında ve sakallı olduğunu, yanındaki

kişinin ise 25-30 yaşlarında olduğunu, bu kişilerin polis memur olamayacaklarını düşündüğünü, polis olsalardı kendilerini mutlaka tanıyacağını, Ferhat Tepe'nin kaçırıldığını ertesi gün Sosyal Demokrat Halkçı Parti binasına gittiğinde öğrendiğini beyan etmiştir.

**(xi) Ferhat'ın kaçırılmasının görgü tanığı olduğu iddia edilen Fatih Olcay'ın polis memurlarınca alınan 30 Temmuz 1993 tarihli ifadesi**

**58.** İfadesi alınan tanık ilgili zamanda 17 yaşındadır. Alınan ifadesinde olay günü saat 19:00-19:30 sıralarında Şemsi Bitlis İlkokulu'nun bahçesinde arkadaşlarıyla beraber futbol oynadıklarını, 20-25 yaşlarında sakallı bir adamın okul bahçesinde beklediğini gördüğünü, iki veya üç dakika sonra Ferhat'ın okul bahçesine geldiğini ve buradan iki arkadaş gibi kol kola ayrıldıklarını, sakallı adamın Ferhat'a karşı herhangi bir güç kullanmadığını beyan etmiştir.

**(xii) 65 AD 095 plakalı bej rengi Renault marka aracın sahibi Osman Pektaşoğlu'nun polis memurlarınca alınan 3 Ağustos 1993 tarihli ifadesi**

**59.** İfadesi alınan tanık, Bitlis Emniyet Müdürlüğü Trafik Tescil ve Denetleme Şube Müdürlüğü'nde çalışan bir polis memuru olup, bahse konu günde sabah 7:30 ve akşam 18:00 saatleri arasında görevli olduğunu, arabasının gün boyunca evinin önünde park edilmiş olduğunu, ertesi gün saat 13:00-13:30 saatleri arasında şehir merkezine geldiğini ve arabasını Çarşı Polis Karakolu'nun önüne park ettiğini, saat 17:00'da evine döndüğünü ve 28-29 Temmuz 1993 tarihlerinde arabasını kimseye vermediğini beyan etmiştir.

**(xiii-xiv) Bahri Elçi ve Migdat Yaşar'ın 10 Ağustos, Murat Koparan, Taner Şarлак ve Erkan Dağdelen'in "Kamuoyuna" başlıklı 16 Ağustos 1993 tarihli ifadeleri**

**60-61.** Kamuoyuna hitaben verdikleri ifadelerinde ilk iki tanık 24 Temmuz 1993 tarihinde beş gün boyunca, son üç tanık ise olayın meydana gelmesinden önceki günleri kapsayacak şekilde 22 gün Diyarbakır'da askeri bir nezarethanede gözaltında bulduklarını, bu süreler içerisinde kendilerine işkence yapıldığını, bazı yetkililerin "gazeteci" olarak hitap ettikleri bir kişi gördüklerini, bu kişinin ellerinin bir su borusu ile bağlı olduğunu, vücudunun kan içerisinde olduğunu, hareket edemediği gibi konuşmadığını, sorguların bu kişiye işkence yaptığını ve kendisine *Özgür Gündem* ile bağlantısı hakkında sorular sorduklarını, salıverilmelerinin akabinde *Özgür Gündem*'de Ferhat Tepe'nin öldürüldüğünü okuduklarını ve Ferhat Tepe'yi fotoğraflarından teşhis ettiklerini ve Diyarbakır'daki askeri nezarethanede gördükleri kişinin Ferhat Tepe olduğundan emin olduklarını beyan etmişlerdir.

**62-64.** Bitlis Cumhuriyet Başsavcısı, 30 Temmuz 1993 tarihinde jandarma ve polisi Ferhat Tepe'nin kaybolması olayından haberdar etmiş, adı geçen kişinin herhangi bir sebep ile gözaltına alınıp alınmadığı, nerede olabileceği konusunda bilgi istemiş ve faillerin yakalanarak başsavcılığa teslim edilmesini istemiştir. 12 Ağustos 1993 tarihinde Bitlis Jandarması, Bitlis Başsavcılığına Ferhat Tepe'nin herhangi bir nezarethane kaydına rastlanılmadığını ancak ölü olarak bulunduğunu bildirmiştir. 25 Ağustos 1993 tarihinde 25225 sicil numaralı Elazığ Cumhuriyet Savcısı yazmış olduğu yazılarla, Bitlis Cumhuriyet Başsavcılığından Ferhat Tepe'nin ölümü üzerine kapsamlı bir soruşturma yürütülmesini ve Elazığ Emniyet Müdürlüğünden olayın fail veya faillerinin yakalanarak Cumhuriyet Başsavcılığına teslimini istemiştir.

**(xviii) Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Dışişleri Bakanlığı'na hitaben yazdığı 24 Eylül 1993 tarihli yazı**

**65.** Bu yazıda İçişleri Bakanlığı yetkilileri Dışişleri Bakanlığını, Ferhat Tepe'nin kaçırılma şekli ve telefon konuşmaları sebebiyle bir iç hesaplaşma neticesinde PKK tarafından öldürüldüğüne inanıldığı konusunda bilgilendirmiştir.

**(xix) Elazığ Cumhuriyet Başsavcısının 15 Kasım 1994 tarihli yazısı**

**66.** Cumhuriyet Başsavcısı Süleyman Tural, bu yazısı ile Ferhat Tepe'nin öldürülmesinin faileri hakkında daimi arama kararı çıkartmış, Elazığ Merkez Jandarma Komutanlığı ve Bitlis Cumhuriyet Başsavcılığından soruşturmadaki herhangi bir gelişme hakkında her üç ayda bir kendisini bilgilendirmelerini istemiştir.

**(xxi) 25225 sicil numaralı Cumhuriyet Savcısının Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben yazdığı 9 Kasım 1995 tarihli yazı**

**68.** Bu yazıda Ferhat Tepe'nin Bitlis ilinde gözaltına alındığına dair herhangi bir delil olmadığı, tanıklardan alınan ifadeler doğrultusunda da, Ferhat'ın Şemsi Bitlis İlkokulu'nun bahçesinde bir adamla buluştuğu ve bu kişi ile birlikte herhangi bir zorlama olmaksızın kol kola buradan ayrıldığı, otopsi raporu ve Ferhat'ın cesedinin bulunduğu çekilen fotoğrafları doğrultusunda da iddia edilenin aksine vücut ve kıyafetler üzerinde bir kan izine rastlanılmadığı belirtilmiştir.

**(xxii) Elazığ Cumhuriyet Başsavcısının Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış ilişkiler Genel Müdürlüğüne hitaben yazdığı 10 Kasım 1995 tarihli yazı**

**69-70.** Konu ile ilgili olarak A.İ.H.Komisyonuna yapılan başvuruyu takiben 27 Ekim 1995 tarihinde Adalet Bakanlığı Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığından başvuru sahibinin iddiaları ile ilgili olarak yürütülen soruşturmanın safahatı hakkında bilgi istemiş, Elazığ Cumhuriyet Başsavcısı buna cevaben yazmış olduğu yazıda başvuru sahibinin iddiaları doğrultusunda Ferhat'ın kaçırılması, gözaltında tutulması ve güvenlik güçlerinin işkencesi altında öldüğünü destekleyecek şekilde herhangi bir delil bulunmadığını, soruşturmanın devam etmekte olduğunu belirtmiş, yazının ekine ölü muayene raporu, otopsi raporu, İsmetullah Güzelsoy,



Osman Pektaşoğlu, Adnan Karşlıoğlu, Fatih Olcay ve başvuru sahibinin ifadeleri, yetkisizlik ve daimi arama kararlarının örnekleri ile Ferhat Tepe'nin yedi fotoğrafını da eklemiştir.

**(xxiii) Bitlis Valisinin İçişleri Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığına hitaben yazmış olduğu 16 Kasım 1995 tarihli yazı**

**71.** Bu yazının konusunu İshak Tepe tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılmış olan başvuru oluşturmaktadır. Bu yazıda vali, başvuru sahibi tarafından yöneltilen iddiaların asılsız olduğunu nitekim iddialarını destekleyecek somut delillerin olmadığını belirtmiştir. Gelişen olaylar anlatıldıktan sonra başvuru sahibinin telefonla arandığı eve baskın düzenlendiği fakat evde kimsenin bulunmadığı, Elazığ Emniyet Müdürlüğü'nün daha sonra yapmış olduğu araştırmalar neticesinde söz konusu adreste 15-20 gün öncesine kadar *Özgür Gündem* gazetesinde çalışan iki muhabirin oturduğunu, polis bu iki gazeteciyi bulduğunu ve ifadelerini aldığını, tüm bu gerçeklerin aslında olayın PKK'nın bir iç hesaplaşması olduğunu gösterdiğini belirtmiştir.

**(xxiv) Taner Şarлак, Murat Koparan ve Erkan Dağdelen'in 31562 sicil sayılı Cumhuriyet Savcısı tarafından 26 Şubat 1996 tarihinde Hazro'da alınan ifadeleri**

**72-74.** Hozat Cumhuriyet Savcısı tanıkların 16 Ağustos 1993 tarihli kendi imzalarını taşıyan belge ile ilgili ifadelerini almıştır. Tanıklardan Şarлак ve Koparan, söz konusu belgeyi imzaladıklarının doğru olduğunu fakat içeriği hakkında herhangi bir bilgilerinin olmadığını, İrfan Güler adlı bir şahsın bu belgeyi yazdığını ve kendilerine imzalatıldığını, imza atmaları durumunda başlarına kötü bir şey gelemeyeceğine inandıklarını belirtmiş Erkan Dağdelen ise söz konusu belgeyi nerede ve ne zaman imzaladığını hatırlamadığını beyan etmiştir.

**(xxvi) Ferhat Tepe'nin ölümü üzerine yürütülen soruşturma ile ilgili olarak ulusal yetkililer arasında yapılan yazışmalar ve diğer ilgili belgeler**

**75.** Aşağıda Ferhat Tepe'nin kaybolması ve ölümü üzerine yürütülen soruşturma ile ilgili olarak ulusal yetkililer arasında yapılan yazışmalar ve diğer ilgili belgelere yıl yıl yer verilmiştir. Buna göre 1993 yılında toplam 22, 1994 yılında 7, 1995 yılında 22, 1996 yılında 19, 1997 yılında 21, 1998 yılında 17, 1999 yılında 20 ve son olarak 2000 yılında ise toplam 8 yazışma yapılmıştır. (Metinde çeşitli kurumlar arasında yapılan yazışmaların yıl belirtmek üzere başlıkları verilmiş ise de oldukça fazla yer kaplamasından dolayı sadece her yıl yapılan yazışma miktarı verilmiştir. (Ç.N.)

### **(c) Resmi olmayan belgeler**

**76.** Başvuru sahibi, Ferhat Tepe'nin kaçırılması ve öldürülmesi olayı ile birlikte Türkiye'nin güneydoğusu ile ilgili olarak çeşitli basın bildirimleri hazırlamış, bu bildirimlerde Ferhat Tepe'nin 1992 Mayıs'ındaki kuruluşundan beri *Özgür Gündem*'in öldürülen 6. çalışanı olduğunu ve oğlunun öldürülmesinin yasadışı gizli bir örgüt olan Türk Osmanlı İntikam Tugayı tarafından üstlenildiğini belirtmiştir.

**77.** Uluslararası Af Örgütü'nün 6 Mart 1996 tarihinde yayınlanan raporunda İshak Tepe'nin PKK'ya yardım ve yataklık etme suçundan gözaltına alındığı, oğlunun öldürülmesinden sonra haklarında şikayetçi olduğu polis memurlarıyla karşılaştığı, yeğeni ile birlikte Bitlis'te hakim karşısına çıktıktan sonra 4 Mart 1996 tarihinde serbest bırakıldığı, polis nezaretinde kaldığı süre içerisinde herhangi bir kötü muameleye maruz kalmadığı belirtilmiştir.

### **C. Sözlü Deliller**

**78-79.** Taraflar arasında tartışma konusu ile ilgili olarak Mahkeme bir soruşturma başlatmış ve bu bağlamda üç temsilcisi 9 ila 14 Ekim 2000 tarihlerinde toplam yirmi dört tanığı dinlemiştir. Çağrılmalarına rağmen dokuz tanık çeşitli nedenlerle davete icabet etmemişlerdir. Alınan ifadeler aşağıda özetlenmiştir.

#### **1. Başvuru sahibi**

**80-84.** Başvuru sahibi 1993 tarihinde DEP Bitlis İl Başkanı olup aynı zamanda müteahhitlik yapmaktadır. Halen İstanbul'da ikamet etmektedir. Olay zamanı oğlu, Ferhat Tepe ile birlikte yaşamaktadırlar ve bir inşaatta kendisine yardım etmektedir. Bununla birlikte oğlu *Özgür Gündem* gazetesinde muhabir olarak görev yapmaktadır. Siyasi olarak herhangi bir faaliyeti yoktur. Buna rağmen kaybolmasından evvel iki kez gözaltına alınmıştır. İlk olarak 2 Şubat 1992 tarihinde salıverilmesinden üç veya dört ay önce PKK'ya yardım ve yataklık etmek suçlamasıyla gözaltına alınmış, ikincisinde ise nezarete alınmaksızın polis karakoluna götürülmüştür. Burada Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde görevli "sakallı" olarak bilinen "Hacı" lakaplı Nurhan Şentürk adlı bir polis memuru ile görüşmüştür. Odada daha önce hiç görmediği iki adam daha vardır. Ferhat, Hacı'nın kendisini çağırmasının sebebi olarak bu iki adamı göstermek olduğunu düşünmektedir. Bundan 17 veya 18 gün sonra ise ortadan kaybolmuştur. Başvuru sahibi daha sonra olaylar bölümünde verdiği ifadeyi tekrar etmiş, buna ek olarak ilk gelen telefonda sesin General Korkmaz Tağma'ya ait olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Daha sonra il emniyet müdürü ve vali ile yapmış olduğu görüşmeleri anlatmış, onların yönlendirmesi ile savcılığa başvuruda bulunmuştur. Ertesi gün başvuru sahibi, Ferhat'ın kaçırılmasına şahit olan Fatih Olcay ile temas kurmuş ve kendisinden sakallı bir adamın Ferhat'ı kolundan çekerek uzaklaştırdığını, hareketlerinden ve telsiz

kullanmasından adamın polis olduğuna hükmettiğini öğrenmiştir. Bununla beraber Fatih, bu ifadeyi polis karakolundayken baskı sebebiyle verememiştir.

**85.** Başvuru sahibi ayrıca, yeğeni, Safiye Tepe'nin, bu konu ile ilgili olarak bazı itirafçılarla görüştüğünü, içlerinden A.I. General Korkmaz Tağma'nın Ferhat'ın öldürülmesini emrettiğini, Binbaşı Cem Ersever'in başkanlığındaki polis memurları ve JİTEM personelinden oluşan timde ayrıca "yeşil" kod adlı Ahmet Demir'in de yer aldığını söylediğini, Cihan kod adlı Kenan isimli bir başka itirafçının da General Tağma'nın Ferhat'ın ölümü ile ilgisi olduğunu söylediğini beyan etmiştir.

**86.** Gazeteci, Soner Yalçın, JİTEM başkanı Binbaşı Cem Ersever ile yapmış olduğu röportajları bir kitabında yayınlamıştır. Ersever burada, Ferhat Tepe'nin Diyarbakır-Bitlis-Muş-Bingöl bölgesinden sorumlu Ahmet Demir tarafından kaçırıldığını, Ferhat'ın götürülüp öldürüldüğü yer olan JİTEM karargahının, Diyarbakır'daki jandarma sorgulama merkezi içerisinde olduğunu beyan etmiştir.

#### *2. Fatih Olcay*

**87-88.** Tanık, polis memurlarınca 30 Temmuz 1993 tarihinde alınan ifadesini tekrar ettikten sonra, başvuru sahibine, etrafta polis olduğu bilinen bir kişinin Ferhat'ı kolundan çekerek arabaya götürdüğü iddiasını ise reddetmiştir.

#### *3. Osman Ergin*

**89-90.** Tanık, Mümtaz Çerçel ile Diyarbakır cezaevinde görüştüğünü, bu kişinin kendisine Ferhat'ın jandarmalar tarafından alıkonulduğunu bununla beraber kendisine kötü muamele yapılmasından korktuğundan bu ifadeyi tekrarlayamayacağını söylediğini, bu kişi haricinde Ferhat'ı gördüklerini söyleyen Urfi Pasin ve Rıza Demirtaş ile de görüştüğünü, bu kişilerin de yetkililerden korktuklarını, tanığa Çetin Demirhan adlı bir kişinin de Ferhat'ı gördüğünü hatta onunla konuştuğunu söylediklerini, bu kişiye ulaşmak için göstermiş olduğu tüm çabalara rağmen kendisine ulaşamadığını zira bu kişinin de olayla ilgili olarak ölüm tehlikesi altında olduğunu, Murat Koparan, Taner Şarlak ve Erkan Dağdelen ile hiç görüşmediğini, Bahri Elçi ve Migdat Yaşar'ın ise ifadelerini almadığını beyan etmiştir.

#### *4. İsmetullah Güzelsoy*

**91.** Tanık polis memurlarınca alınan 29 Temmuz 1993 tarihli ifadesini tekrar etmiştir.

#### *5. Albay Yüksel Çelik*

**92.** Olay zamanında Bitlis İl Jandarma Komutanı olan tanık verdiği ifadesinde, Ferhat'ın kaybolması ve ölümü ile ilgili olan soruşturma ile ilgili olmadığını zira olayın polis bölgesinde gerçekleştiğini, istihbarat servislerinden Ferhat'ın kara para aklama işi ile uğraştığını ve PKK tarafından öldürülmüş olabileceğini duyduğunu beyan etmiştir.

#### *6. Nurhan Şentürk Şenol Çavdar, Şükri Kutay ve Osman Pektaşoğlu (Bitlis Emniyet Müdürlüğünde görevli polis memurları)*

**93-94** Yukarıdaki tüm tanıklar, olay zamanında Bitlis Emniyet Müdürlüğü kadrosunda farklı şubelerde çalışmaktadırlar. Hiçbir tanık Ferhat Tepe'nin kaybolması ve öldürülmesi ile ilgili yürütülen soruşturmaya katılmamışlardır. Nurhan Şentürk haricindeki diğer tanıklar Ferhat'ı tanımadıklarını beyan etmiştir. Nurhan Şentürk ise Bitlis'in 28.000 kişilik küçük bir yer olduğunu, bu yüzden herkesin birbirini tanıdığını, Ferhat'ı 28 Temmuz 1993 tarihinde Emniyet Müdürlüğünde ifade verdiği sırada gördüğünü, bu ifadenin ne ile ilgili olduğunu bilmediğini, fakat Ferhat'ın PKK sempatizanı olduğu notu ile beraber bu ifadenin Cumhuriyet Savcısına gönderildiğini, o zamanlarda sakal bıraktığını beyan etmiş ve Ferhat'ın hiçbir zaman nezarethaneye alınmadığını vurgulamıştır. Şenol Çavdar, Şentürk'ün lakabının sakallı olduğunu doğrulamıştır.

#### *7.X*

**95-97.** Tanık, üst düzeyde eski bir PKK mensubu olup 28 Aralık 1992 tarihinde yakalandıktan sonra itirafçı olmuştur. Vermiş olduğu ifadesinde ise Mart 1992'de iki PKK'lı ile beraber Bitlis'in Germak köyünde, faaliyetlerinden ötürü Ferhat'ı sorguladıklarını, 14 Ağustos 1992 tarihinde ikinci bir görüşme yaptıklarını, Eylül 1992 de ise örgütün parasını kendi çıkarları için kullanmak, örgütün kadın bir üyesi ile cinsel ilişkiye girmek ve akabinde bu kişiyi öldürmek suçlarından hakkında ölüm cezası verildiğini, PKK'nın ölüm cezalarını sorun çıkartmayacaksa silah kullanmak veya öldürülecek kişiyi kayalıklardan atmak veya suda boğmak suretiyle gerçekleştirdiğini, yakalanmasının akabinde polise, Ferhat'ın PKK'nın ölüm listesinde olduğunu söylediğini bununla beraber Ferhat'ın PKK tarafından öldürülüp öldürülmediğini bilmediğini beyan etmiştir.

#### *8. Albay Eşref Hatipoğlu*

**98-99.** Tanık, 1992-1995 yılları arasında Diyarbakır İl Jandarma Komutanıdır. Vermiş olduğu ifadesinde; kendi kurumunun Ferhat Tepe'nin ölümü ile ilgili bir soruşturma yürütmediğini, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesinde iken Cumhuriyet Başsavcısının kendisine Ferhat Tepe'nin gözaltına alınıp alınmadığını sorduğunu, kayıtları inceledikten ve emri altındaki tüm jandarma karakollarındaki meslektaşları ile görüştüğünden sonra kendi sorumluluk bölgelerinde böyle bir olayın meydana gelmediği cevabını verdiğini belirtmiş, karargahlarında nezarethane kayıtlarını tutmada bazı hatalar ve ihmallerin meydana geldiğini itiraf etmiş, bir güvenlik önlemi olarak gözaltına alınan kişilerin karargaha vardıklarında gözlerinin bağlanmasının rutin işlem olduğunu, içeri girdikten sonra gözlerinin açıldığını ve bir daha bağlanmadığını beyan etmiştir. Ayrıca

Diyarbakır'da görev yaptığı süre içerisinde Türk-Osmanlı İntikam Tugayı hakkında bazı söylentiler duyduğunu fakat böyle bir örgütün varlığını ispatlayacak kat'i deliller olmadığını ileri sürmüştür.

#### 9. Fırat Yavuz Yeleğçi

**100-101.** Tanık, Diyarbakır İl Jandarma Komutanlığı bünyesinde kurulan on kişilik özel sorgulama biriminin başı olup vermiş olduğu ifadesinde, Ferhat Tepe'nin ölümü ile ilgili olarak tüm bilgilerinin komutanı Eşref Hatipoğlu'nun kendisine sorduğu, Ferhat'ın gözaltına alınıp alınmadığı gibi sorular ile sınırlı olduğunu, kayıtları inceleyip gözaltına alınmadığını belirttiğini, kendisinin nezarethane kayıtlarını tutmakla görevli olmadığını, karargahta bu işi takip eden bir görevli bulunduğunu, sorgulamalar esnasında sorgulanan kişilerin gözlerinin bağlanmadığını ve sorgulayıcılar ile sorgulananlar arasında herhangi bir fiziksel temasın olmadığını beyan etmiş, sorgulamaların akabinde gözaltına alınan şahısların sağlık raporları alındığından bu birime getirilen herkese işkence yapıldığı iddialarını kesinlikle reddetmiş, olay zamanında nezarethanede yirmi ayrı odanın bulunduğunu ve aynı anda yirmi kişiden fazla kişi gözaltına alınmış ise yirminin üzerindeki kişileri Diyarbakır'da boş olan diğer nezarethanelere sevk ettiklerini belirtmiştir.

#### 10. Orhan Ekinci

**102-103.** Olay zamanında Bitlis Emniyet Müdürü olan tanık vermiş olduğu ifadesinde, olay günü başvuru sahibinin kendisine müracaat etmelerini, kendisinin bu müracaat için gerekli emirleri vererek Ferhat'ın gözaltı kayıtlarını kontrol ettirdiğini, aileyi sakinleştirerek oğullarının meslektaşları, arkadaşları ile irtibat kurmalarını tavsiye ettikleri beyan etmiş ve Bitlis ilinde vali, emniyet müdürü ve jandarma komutanının katılımları ile yapılan ve mevcut sorunların görüşüldüğü güvenlik toplantıları hakkında bilgi vermiştir. Bu olayla ilgili olarak bir emniyet amirini kaybolan kişinin ailesi ile sürekli irtibatlı olması için görevlendirdiğini, aile üyelerinin ifadelerinin alındığını, Ferhat'ın kaçırılması olayını çeşitli iletişim vasıtaları ile tüm Türkiye'ye duyurduklarını, Emniyet Genel Müdürlüğü'nden takip edilebilir banknotlar almakta yaşadıkları bürokratik sıkıntılar yüzünden başvuru sahibine istemiş olduğu nakit parayı veremediklerini belirtmiştir.

#### 11. Dr. Mustafa Altuner

**104-105.** Tanık otopsi raporunu düzenleyen doktor olup olay zamanında Elazığ'ın ilçesi olan Sivrice Devlet Hastanesinde pratisyen hekim olarak görev yapmaktadır. Patolojist değildir. Bununla beraber vermiş olduğu ifadesinde Hazar Gölü'nde bundan önce meydana gelmiş birçok boğulma olayında otopsilere katıldığını, o günlerde günde yaklaşık on-on beş boğulma olayı meydana geldiğini beyan etmiştir. Olayla ilgili olarak ise, olayı çok iyi hatırladığını, cesedin bulunduğu yere 4 Ağustos 1993 günü sabah sekiz gibi geldiklerini, cesedi inceledikten sonra ölüm sebebinin kesinlikle suda boğulma olduğuna karar verdiğini, ölümün en fazla dört saat içerisinde meydana geldiğini, cesette herhangi bir çizik göremediği gibi mevtanın bir kavgaya karıştığını, dövüldüğünü, itildiğini, atıldığını veya öldürüldüğünü veya göle getirilip atıldığını gösteren herhangi bir iz veya emare tespit edemediğini, bunları otopsi raporuna yazmaya gerek görmediğini, ölüm sebebinin suda boğulma olduğuna kesin olarak emin olduğu için bir patolojist veya adli tıp uzmanı çağırılmaya ihtiyaç duymadığını beyan etmiştir.

#### 12. Aydın Yiğit

**106.** Cesedi bulan kişi olan tanık vermiş olduğu ifadesinde, cesedi 4 Ağustos 1993 günü saat yedi buçuk sıralarında bulduğunu, balık avlamak için erken saatlerde göle gittiğini, cesedi yarısına kadar suya batmış bir şekilde gördüğünü, iç çamaşırlarının cesedin üzerinde olduğunu, cesedi kıyıya çektiğini ve suyun kenarında bıraktığını, cesette kan izine benzer herhangi bir farklılığın dikkatini çekmediğini, kıyıda yaklaşık on metre mesafede ayakkabıların yanına bırakılmış pantolon ve tişört gördüğünü, daha sonra benzin istasyonuna giderek, Sivrice Jandarma Karakolunu aradığını, olay yerinde yaklaşık bir buçuk saat kaldığını ve Cumhuriyet Savcısının ifadesini aldığını beyan etmiştir.

#### 13. Soruşturmaya katılan cumhuriyet savcıları

##### (a) Mustafa Yıldırım

**107.** Tanık, olay zamanı Elazığ ilinin Sivrice İlçesi Cumhuriyet Savcısı olup otopsi raporunu imzalayan savcıdır. Genel uygulamada yeri olmamasına rağmen ölü muayenesi öncesinde cesedin fotoğraflarını çekmiştir. Vermiş olduğu ifadesinde ise; bulunan cesedin kayıp kişilerden birisine ait olup olmadığını tespit etmek için herhangi bir faaliyette bulunmadığını, doktorlara danışıp şahitleri dinledikten sonra ölüm sebebi hakkında herhangi bir şüphe hasıl olmadığından ceset üzerinde sistematik bir otopsi yapılmasına gerek olmadığına karar verdiğini, bununla beraber kimliği bilinmeyen ve üzerinde nüfus cüzdanı bulunmayan bir cesetle karşılaşmadığını, bunun üzerine hem jandarmaya hem de polise akrabalarından birisinin kayıp olduğunu bildiren herhangi bir kişi bulunup bulunmadığının tespiti için emir verdiğini, Sivrice'deki morgda teknik arızalar olduğu için cesedi Elazığ Devlet Hastanesi morguna kaldırttığını, ancak cesedin ne zaman gömüldüğünü ve bunun için kimin emir verdiğini bilmediğini, Ferhat Tepe'nin avukat olan bir kuzeninin olaydan beş gün sonra kendilerine başvurmasına kadar Ferhat Tepe ile ilgili olarak herhangi bir bilgisinin bulunmadığını, olayın vukua geldiği yerin Elazığ sınırları dahilinde olduğunu öğrenmesi üzerine de 9 Ağustos 1993 tarihinde yetkisizlik kararı verdiğini beyan etmiştir.

##### (b) Süleyman Tatal

**108.** Tanık Ferhat Tepe'nin ölümünü soruşturmakla sorumlu olan Elazığ Cumhuriyet Savcısıdır. Vermiş oldukları ifadelerinde ise; soruşturma dosyası ve otopsi raporuna baktığında ölüye işkence yapıldığına dair

herhangi bir bulguya rastlayamadığını, fotoğraflardan da herhangi bir kötü muamele izi tespit edilemediğini, Murat Koparan, Taner Sarlak ve Erkan Dağdelen'in Hozat'ta aldığı ifadelerinde "kamuoyuna" başlıklı ifadelerini reddetdiklerini, bu sebeplerden ötürü Ferhat Tepe'nin kaçırılıp işkence altında öldürüldüğünü hükmetmek için herhangi bir delil bulunmadığını, olayın sıradan bir boğulma olayı olduğuna kanaat getirerek soruşturmanın devamına gerek olmadığı kararı verdiğini beyan etmiştir.

**(c) Hayri Özdal**

**109.** Tanık, olay zamanı Bitlis Cumhuriyet Savcısı olup 20 Temmuz-6 Eylül tarihleri arasında adli izinde olduğundan ve 28 Eylül 1993 tarihinde de İstanbul'a atandığından konu hakkında herhangi bir bilgisi olmadığını beyan etmiştir.

**(d) Erdal Poyraz**

**110.** Tanık Bitlis'teki iki cumhuriyet savcısından birisidir. Olay zamanı görevlidir. Vermiş olduğu ifadesinde 12 Ağustos 1993 tarihinde, ceset bulunduktan sonra dava hakkında yetkisizlik kararı verdiğini ve hazırlamış olduğu ön soruşturma dosyasını Sivrice Cumhuriyet Savcılığına gönderdiğini beyan etmiştir.

**(e) Beytullah Metin**

**111.** Tanık, 1993 senesinin Temmuz ve Ağustos aylarında Ankara'da stajyer olduğundan Ferhat Tepe ile ilgili soruşturmada herhangi bir role sahip değildir.

**(f) Şükrü Cüneyt Hamdovali**

**112.** 24 Şubat 1993 tarihinde Bitlis'e Cumhuriyet Savcısı olarak atanan tanık, Temmuz ve Ağustos aylarında Erdal Poyraz ile beraber çalışmaktadırlar. Alınan ifadesinde Erdal Poyraz'ın bu olayı soruşturmakla görevli olduğunu onaylamakla beraber cenaze sırasında bazı olayların meydana geldiğini hatırladığını beyan etmiştir.

*14. Murat Koparan, Erkan Dağdelen ve Taner Sarlak (Ferhat Tepe'nin gözaltına alındığının –iddia edilen- görgü tanıkları)*

**113.** Her üç tanık da 20 Temmuz 1993 tarihinde PKK'ya yardım ve yataklık yapmak suçlamalarından dolayı gözaltına alınmışlar ve iki gün kaldıkları Hazro Jandarma Karakolu'na götürülmüşlerdir. Daha sonra Diyarbakır'a götürülen tanıklar 22 Temmuz-13 Ağustos 1993 tarihleri arasında jandarma komutanlığında tutulmuşlar, bu sürenin bitiminde çıkarıldıkları Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nce tutukluluk hallerinin devamına karar verilmesi ile Diyarbakır E Tipi Cezaevine sevk edilmişler, beraatlerine kadar geçen iki ay boyunca burada aynı koşu altında kalmışlardır. Vermiş oldukları ifadelerinde ise; nezarete tutuldukları süre içerisinde Ferhat Tepe'ye işkence yapıldığını veya Tepe'nin öldürüldüğünü gördükleri iddiasını kabul etmemişler, kendisini tanımadıkları gibi kendileriyle birlikte bir gazetecinin de gözaltında olduğunu duymadıklarını beyan etmişlerdir. Hapishanede imzaladıkları "kamuoyuna" başlıklı belge hakkında ise koşu altında bulunan kişilerin bu konuda kendilerini kandırdıklarını zira muhteviyatında hiçbir zaman sarf etmedikleri sözler olduğunu, bununla beraber kendilerinin bu belgenin mahkeme önündeki savunmalarının bir parçası olduğunu düşündüklerini ve belgeyi imzalamadan önce okumadıklarını iddia etmişler, o zamanlar çok genç olduklarını ve diğer mahkumların, kendilerinin tecrübesizlik ve gençliklerinden faydalandıklarını ifade etmişler ve son olarak bu belgenin gerçek içeriğini Hazro Cumhuriyet Savcısının bu belge ile ilgili ifadelerini aldığı 26 Şubat 1996 tarihinde öğrendiklerini beyan etmişlerdir.

## II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMASI

**115-122.** Bu paragraflarda, Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, idari sorumluluk ile ilgili olarak T.C. Anayasası ve zararların tazmini ile ilgili olarak Borçlar Kanununun ilgili maddelerine atıf yapılmıştır. Bu bölümün benzer tüm davalarda<sup>1</sup> aynı şekilde tekrarlanmasından dolayı tercüme edilmesine gerek görülmemiştir. (ç.n.)

### HUKUKİ BOYUT

#### I. MAHKEMENİN DELİLLERİ DEĞERLENDİRMESİ VE OLAYLARI ANLATIMI

##### A. Tarafların savları

###### 1. Başvuru sahibi

**123.** Başvuru sahibi, oğlunun, Devlet'in gizli görevlileri veya bunlara bağlı olarak çalışan insanlar tarafından kaçırılmasının akabinde işkence edilerek öldürüldüğünü iddia etmiştir. Mahkeme'den, oğlunun ölümü ve yetkililerin bu olay üzerine etkin ve yeterli bir soruşturma yürütmedikleri gerçeğinin sorumlu Devlet'in, Sözleşmenin 2, 3, 5, 10, 13, 14 ve 18. maddeleriyle ilgili sorumlulukları ile bağdaşmadığının tespit edilmesini ve her madde hakkında ihlal kararı verilmesini istemiştir.

###### 2. Hükümet

**124.** Hükümet, Ferhat Tepe'nin ölümü ile ilgili olarak başvuru sahibinin iddialarını reddetmiş ve bu ölümün PKK içerisindeki bir iç hesaplaşma sonucu meydana geldiğini ileri sürmüştür. Bununla beraber yetkililer tarafından yürütülen soruşturmanın, Sözleşmenin 2. ve 13. maddelerinde düzenlenen zorunlulukları da yerine getirdiğini ifade etmişlerdir.

<sup>1</sup> Örnek olarak bakınız; *Ülkü Ekinci v. Türkiye* kararı, Polis Akademisi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Dergisi, Cilt 1, Sayı 4

## B. Genel prensipler

**125.** Delillerin değerlendirilmesinde, Mahkeme, “şüpheye mahal bırakmayan” nitelikteki delil standardını kabul etmektedir (bak. *Orhan v. Türkiye*, no.25656/94 par. 264). Bu tip deliller; yeterince güçlü, net ve birbirleriyle uyumlu veya olayların benzer çürütülemeyen varsayımların varlığından oluşmalıdır. Bu bağlamda, bir delil elde edildiğinde tarafların davranışları dikkate alınmalıdır (18 Ocak 1978 tarihinde verilen *İrlanda v. Birleşik Krallık* kararına bakınız, Seri A, no. 25, s. 65, par. 161).

**126.** Mahkeme, kendisinin ikincil mahiyetteki rolü hususunda çok hassastır ve aynı zamanda belirli bir olayın şartlarının kaçınılmaz olarak tam bir şekilde ortaya konmadığı bir durumda birinci derece mahkemesinin rolünü üzerine alma hususunda çok dikkatli olmalıdır (bak. *McKerr v. Birleşik Krallık* kararı, no. 28883/95, 4 Nisan 2000). İç hukuk kurallarının uygulandığı bir durumda iç hukuk mahkemesinin yerine geçip gerçekleri değerlendirmek Mahkemenin görevi kapsamında değildir ve genel bir kural olarak da kendilerinden önce delilleri değerlendirecek olan makam da iç hukuk mahkemeleridir (bak. *Klass v. Almanya* kararı, 22 Eylül 1993, Seri A. 269, s.17, par. 29). Mahkeme, her ne kadar iç hukuk mahkemesinin tespitleriyle bağlı değilse de, normal şartlarda bu mahkemelerin tespitlerinden ayrılabilmesi için inandırıcı sebepler temin etmesi gerekmektedir (bak. yukarıda bahsolunan *Klaas* kararı, s.18, par. 30).

## C. Mahkemenin 38. maddenin ilk fıkrasının (a) bendi uyarınca tespitleri

**127.** Sözleşmenin bu maddesi aşağıdaki hükümleri ihtiva eder:

1. Mahkemenin başvuruyu kabul edilebilir bulunduğunu açıklaması halinde,
  - (a) tarafların temsilcileriyle birlikte olayın incelenmesine geçiş ve soruşturmaya ihtiyaç varsa soruşturmanın fiilen yürütülmesi için ilgili Devletlerin gerekli tüm kolaylıkları göstereceği bir soruşturmayı üstlenir.
  - (b) sorunun taraflar arasında, Sözleşmede ve ona bağlı Eklerde tanımlanan insan haklarına saygı esasına dayanan dostane bir çözüme kavuşturulması amacıyla çaba gösterir.

**129.** Mevcut davadaki olayların tespitinde Mahkeme, yukarıdaki prensipler ve Hükümetin, Sözleşmenin 38/1 (a) bendi mucibince üzerine düşen zorunlulukları doğrultusunda mevcut davada Hükümetin olaylara yaklaşımını üç konu altında incelemiştir.

**130.** 19 Şubat 1996 tarihinde davanın kabul edilebilirliği ve olaylar hakkındaki görüşleri ile beraber tam soruşturma dosyasını göndermeyen Hükümetten, Mahkeme 14 Mart ve 23 Haziran 2000 tarihlerinde bu belgeleri göndermesini istemiştir. 23 Haziran 2000 tarihinde soruşturma dosyası hala tam değildir. 9 Ekim 2000 tarihinde, tanıkların ifadelerinin alınmaya başlandığı Ankara’da, Hükümet, 26 Şubat 1996 tarihinde Murat Koparan, Erkan Dağdelen ve Taner Şarlak’ın Hazro Cumhuriyet Savcısı tarafından alınan ifadeleri ve Ferhat Tepe’nin cesedinin orijinal fotoğrafları gibi bazı önemli belgeleri içeren bir dosya sunmuştur. 25 Ekim 2000 tarihinde Mahkeme, Hükümete, bu belgeleri sorduğu ve tüm dosyanın verilmesindeki gecikmeye bir açıklama getirilmesini istediği bir yazı daha yazmıştır. 15 Aralık 2000 tarihli bir hatırlatmanın akabinde nihayet 16 Mart 2001 tarihinde bu belgeler Mahkemeye sunulmuşlardır. Mahkemenin 25 Ekim 2000 tarihli yazısına cevaben Hükümet; gecikmenin sebebi olarak Adalet Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve yerel mahkemeler arasında yaşanan iletişim sorunları ve bürokratik sıkıntıları göstermiş, kendi iddialarını destekler mahiyette olan bu evrakı saklamak gibi bir düşüncelerinin olmadığını da belirtmişlerdir.

**131.** Bütün bunların ışığında Mahkeme, Hükümetten, bu dosyanın tamamlanması için kendilerinde bulunan belgelerin defalarca istendiğini vurgulamış ve kendilerine Ankara’da son dakikada verilen, yukarıda bahsolunan kişilerin ifade tutanakları ve Ferhat Tepe’nin cesedinin orijinal fotoğraflarının gerçeklerin ortaya çıkartılmasında hayati öneme haiz bulduklarını belirtmiştir. Mahkeme, Hükümetin, söz konusu gecikme için ileri sürmüş olduğu ulusal yetkililer arasındaki iletişimsel ve bürokratik sorunları tatmin edici gerekçeler olarak görmemektedir.

**132.** İkinci olarak, 18 Temmuz 2000 tarihli mektubunda Mahkeme, zamanın Tatvan 6. Zihli Birlik Komutanı General Korkmaz Tağma’nın temsilcileri ile görüşmesini istemiştir. Bununla beraber Hükümet, 5 Ekim 2000 tarihli mektubunda General Tağma’nın bu görüşmeye katılması için çok katı şartlar talep etmiştir. Ankara’daki incelemeleri sırasında Mahkeme temsilcileri, başvuru sahibinin temsilcilerinin Hükümetin, generalin başvuru sahibinin temsilcileri olmaksızın dinlenmesi talebini kabul etmedikleri için General Tağma’nın dinlenmemesine karar vermişlerdir. Temsilciler aynı zamanda Hükümetin yaklaşımlarının değerlendirilmesinin Mahkemenin görevi olduğuna karar vermişlerdir.

**133.** Üçüncü olarak, 18 Temmuz 2000 tarihli aynı mektupta Mahkeme, Hükümetten; Murat Koparan, Taner Sarlak, Erkan Dağdelen, Ömer Aceban, Bahri Elçi, Migdat Yaşar ve Mümtaz Çerçel’in Ankara’da yapılacak oturuma katılmalarının sağlanmasını istemiştir. Bu kişiler maktul ile beraber gözaltında tutuldukları iddia edilen kişilerdir. Hükümet ise, bu tanıkları bulamamış veya kendilerin çağrı ulaştıramamıştır ve buna sebep olarak da bu kişilerin 5 Ekim 1993 ile 6 Temmuz 1994 tarihleri arasında cezaevinden çıkmalarını ve bunların adreslerinin yetkililerce bilinmemesini göstermiştir. Bununla beraber, Hükümetin 10 Ekim 2000 tarihinde sunmuş olduğu belgeler içerisinde Mahkeme temsilcileri, Murat Koparan, Taner Sarlak ve Erkan Dağdelen’in Hazro

Cumhuriyet Savcısı (31562 sicil sayılı) tarafından 26 Şubat 1996 tarihinde alınan ifadelerinde tanıkların adreslerinin de bulunduğunu tespit etmişlerdir. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından tutulan kayıtlar da tanıkların adreslerini içermektedir. Buna bağlı olarak Mahkeme temsilcileri Hükümetten, çağrılarının belgelerde tespit edilen bu adreslere yapılmasını ve tanıkların 13 Ekim 2000 tarihli oturuma katılımlarının sağlanmasını istemiştir. Temsilciler bu kişileri 14 Ekim 2000 tarihinde dinlemiştir. Diğer kişiler ise dinlenememiştir. Mahkeme, Hükümetten, Ferhat Tepe ile eş zamanlı olarak gözaltında tutuldukları iddia edilen ve mevcut davada hayati önem haiz bu tanıkların neden zamanında hazır edilmedikleri ve yine diğerlerinin bulunamaması konularında bir açıklama istemiştir.

**134.** Mahkeme, tanıkların ikametgahları hakkında bilgi eksikliği olduğu cevabının haricinde Hükümetin herhangi bir açıklama yapmamasına da dikkat çekmiştir. Bununla beraber tanıkların nerede olduklarına dair bilginin Hükümetin sahip olduğu evrakın muhteviyatında yer alması ve bu yöntemle olmasa bile en azından kayıt tutan yerel mahkemeler aracılığıyla tanıkların adreslerine ulaşılabilceğini öne sürerek Hükümetin açıklamalarının tatminkarlıktan uzak olduğunu karar vermiştir.

**135.** Mahkeme, kendisinin yapmış olduğu isteklerde Hükümetin göstermiş olduğu gecikmeler ve atlatmalar için herhangi bir inandırıcı açıklama getiremediği sonucuna vardığından mevcut davada Hükümetin yaklaşımlarından bazı sonuçlar çıkartabileceği kararına varmıştır (yukarıda bahsolunan *Orhan* kararına bakınız par.274). Gerçekleri ortaya çıkartmak için yapılan çalışmaların tabiatında olan zorluklar ve sorumlu Hükümetin, Sözleşme süreçlerindeki işbirliğinin önemi göz önünde bulundurulduğunda Mahkeme, Hükümetin, Sözleşmenin 38. maddesi bağlamında Mahkemeye gerçekleri ortaya çıkartma görevinde gerek duyduğu kolaylıkları sağlama yükümlülüğünü yerine getirmediğine karar vermiştir.

#### **D. Mahkemenin olayları değerlendirmesi**

##### *1. Başvuru sahibinin oğlu Ferhat Tepe'nin iddia edilen kaçırılması ve öldürülmesi*

##### **(a) Mahkemenin tarafların iddialarını ve delilleri değerlendirmesi**

**136.** Başvuru sahibi, oğlunun Devlet'in güvenlik görevlileri ile çalışan gizli görevliler tarafından kaçırıldığını ve bunlar tarafından öldürüldüğünü ileri sürmektedir. Hükümet bunu reddetmektedir. Bu sebeple, Mahkeme, olayları kendi temsilcilerinin toplamış olduğu deliller çerçevesinde değerlendirecektir.

**137.** Mahkeme, başvuru sahibinin vermiş olduğu sözlü ifadesinin (yukarıdaki 79-86. paragraflar), hem ulusal makamlara hem de Sözleşme kuruluşlarına vermiş olduğu yazılı ifadelerle büyük ölçüde benzerlik arz ettiğini gözlemlemiştir. Bununla beraber olayın bütününe dair verdiği bilgiler oldukça detaylı olup oğlunun kaçırılması ve akabinde öldürülmesi ile ilgili olarak yapmış olduğu başvurular ve vermiş olduğu ifadelerle tam bir uygunluk ve tutarlılık içerisindedir.

**138.** Albay Yüksel Çevik ve Nurhan Şentürk'ün (bak par. 92-93) ifadeleri ışığında Mahkeme, başvuru sahibinin, Ferhat'ın ve diğer aile bireylerinin Kürtçü siyasi faaliyetlere karışmaları sebebiyle baskı altında olduklarına dair vermiş olduğu doğrudan ve detaylı ifadelerin ikna edici olduğuna karar vermiştir. Bununla beraber Fatih Olcay'ın vermiş olduğu yazılı ve sözlü ifadeleri ile tezat oluşturan (bak par. 58 ve 87-88), oğlunun sivil kıyafetli bir polis memuru tarafından kaçırılması yönünde vermiş olduğu ifadeyi kulaktan duyma bilgilerin ötesine geçememektedir. Mahkeme, bu son konuya ışık tutabilecek bilgilere sahip olan Suat Başboğa ve Faruk Bayındır'ın da çeşitli nedenlerle ifade vermeye gelmediklerine dikkat çekmektedir.

**139.** Dahası, başvuru sahibinin, Ferhat'ın Diyarbakır'da gözaltında tutulmasına ilişkin sorulara vermiş olduğu cevaplar bir nebze de olsa Osman Ergin'in vermiş olduğu ifadelerle desteklense de bunlar Murat Koparan, Erkan Dağdelen ve Taner Şarlak'ın Mahkeme temsilcilerinin önünde vermiş olduğu ifadelerle (par. 89-90 ve 113-114) hiçbir şekilde uyuşmamaktadır. Mahkeme, bu konu ile ilgili olarak Hükümetin, başvuru sahibinin oğlu ile birlikte gözaltına alındığı iddia edilen Ömer Aceban, Bahri Elçi, Migdat Yaşar ve Mümtaz Çerçel'i bulamadığına dikkat çekmektedir.

**140.** Başvuru sahibi, cesedi mezardan çıkarttıktan sonra oğlunun vücudu üzerinde bazı izler gördüğünü belirtmiştir. İfadesi alındığı sırada kendisine Hükümetin temin etmiş olduğu fotoğrafları gösterme imkanı bulunmuş, bunun üzerine başvuru sahibi bileklerde, omuzun üst kısımlarında ve karın bölgesinde izler göstermiştir. Fotoğraflarda görülebilir herhangi bir iz olmadığı söylendiğinde ise izlerin fotoğraflarda bizzat kendisi cesedi yıkadığı zamankinden daha silik gözüktüğü cevabını vermiş ve izlerin zamanla daha az belli olmasının normal olduğunu iddia etmiştir.

**141.** Mahkemeye göre, başvuru sahibinin vermiş olduğu sözlü ifadeler, oğlunun kaybolmasının akabinde yapmış olduğu müracaatları ve ölümünden sonrada katil veya katillerini adalete teslim etmek için atmış olduğu adımları açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda başvuru sahibinin vermiş olduğu ifade Orhan Ekinci, Osman Ergin, Fırat Yavuz Yelekçi ve Erdal Poyraz'ın ifadeleri ( bak. Par. 102-103, 89-90, 100-101) tutarlılık arz etmektedir. Bununla beraber başvuru sahibinin, kendisini ilk defa arayan kişinin General Korkmaz Tağma olduğu düşüncesini Valiye veya İl Emniyet Müdürüne zamanında anlatmadığı gözükmektedir.

**142.** Fatih Olcay'ın vermiş olduğu ifade daha önce polis memurlarına vermiş olduğu ifadenin üzerine herhangi yeni bir bilgi katmamıştır. Başvuru sahibine, Ferhat'ın uzun boylu, sakallı bir polis memuru tarafından götürüldüğünü söylediğini ise reddetmiştir (par. 88). Olay meydana geldiğinde çok korkmuştur. Kendisi

dinlendiğinde sürekli olay zamanında çok genç olduğunu tekrar etmiştir. Gördüklerini mümkün olduğunca az anlatmaya çalışmış ve bu olayla ilgili olarak ifadesinin alınmasından sıkıldığı görülmüştür.

**143.** Osman Ergin detaylı ve net bir ifade vermiştir. Mümtaz Çerçel, Urfi Pasin ve Rıza Demirtaş tanığa Ferhat Tepe’yi gözaltında gördüklerini söylemişler ancak Mahkeme, Osman Ergin’in ifadesinin, tanıkların tekrar ifade vermek istemedikleri için söylentiden öteye gidemeyeceğine ve iddiaları değerlendirmeye almamaya karar vermiştir.

**144.** İsmetullah Güzelsoy’un da ifadesi daha önce yetkililere verdiği ifadeleriyle tutarlık arz etmektedir.

**145.** Mahkeme, Albay Yüksel Çelik’in ifadesinin ise, çok basit sorulara cevap vermemesi ve soruların arkasında başka niyetler araması sebepleriyle oldukça kaçamak olduğunu düşünmektedir. Verdiği cevaplardan olumsuz sonuçlar çıkarılmasından korkmaktadır. Tatmin edici olmayan ifadesine rağmen vermiş olduğu en önemli bilgi olay zamanında Ferhat Tepe’nin kara para aklama işine girmesinden şüpheleniliyor olmasıdır.

**146.** Bitlis’in, herkesin birbirini tanıdığı, 28.000 kişilik küçük bir kent olduğunu söyleyen Nurhan Şentürk hariç Bitlis Emniyet Müdürlüğü’nde çalışan polis memurlarının da ifadeleri kaçamak olup genel itibarıyla Ferhat Tepe hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarından ibarettir.

**147.** X ile ilgili olarak ise Mahkeme, bu şahsın PKK’nın eski bir üyesi veya “itirafçı” olması sebebiyle ifadesinin dikkatle ele alınması gerektiğini düşünmektedir. X’in sözlü ifadesi Mahkeme’nin, güvenlik güçlerinin Ferhat Tepe’nin PKK üyesi olmasından şüphelendikleri tespiti doğrular niteliktedir. X’in vermiş olduğu ifadeye, Ferhat ile yakalanmadan önceki ilişkileri ve konuşmaları oldukça detaylı olmasına rağmen Ferhat ile buluşmalarına dair vermiş olduğu ifadeler oldukça belirsiz ve üstü kapalıdır. Dahası tanıgın, Ferhat’ın, daha sonra arkadaşının ölümüne sebep olacak ve Ferhat’ın da ölüm sebeplerinden birisini teşkil edecek, bayan bir PKK’lı ile girmiş olduğu cinsel ilişkisi hakkında vermiş olduğu ifadenin oldukça detaylı olmasına rağmen Ferhat’ın PKK adına haraç toplaması ve bu parayı kendine bir ev yaptırması ve araba alması için kullanması ile ilgili vermiş olduğu bilgiler herhangi bir kanıttan ve doğruluktan yoksundur. Yukarıda oluşan düşünceler çerçevesinde, Mahkeme, başvuru sahibinin oğlunun, X’in iddia ettiği gibi PKK tarafından öldürülmüş olma ihtimalinin yeteri kadar delil ile kanıtlanamadığına ve önemli bir olasılık olarak kabul edilemeyeceğine karar vermiştir. X’in başvuru sahibinin oğlunun PKK tarafından öldürülüp öldürülmediğini tam olarak bilmediği yönündeki ifadesi (bak. par.97) de göz önünde bulundurulduğunda Ferhat Tepe’yi kimin öldürdüğü konusunda tatmin edici bir açıklama bulunmamaktadır.

**148.** Mahkeme; Eşref Hatipoğlu, Fırat Yavuz Yelekçi ve Orhan Ekinci’nin, başvuru sahibinin oğlunun gözaltına alınıp alınmadığına dair vermiş oldukları ifadelerin yetersiz olmasına rağmen genel olarak güvenilir tanıklar olduklarını düşünmektedir. Gözaltı kayıtlarını kontrol ettikten sonra tüm tanıklar kovuşturma makamlarına Ferhat’ın jandarma tarafından hiçbir zaman gözaltına alınmadığını beyan etmişlerdir. Bu bağlamda Mahkeme, Eşref Hatipoğlu’nun, karargahta gözaltı kayıtlarını tutulmasında bazı hatalar olduğu yönündeki ifadesine dikkat çekmektedir. Mahkemeye göre bu tanıgın ifadeleri, Sözleşme organlarının, bir kişinin gözaltına alınıp alınmadığının kanıtlanması için tutulan kayıtların genel olarak güvenilir olmadığı yönündeki gözaltı kayıtlarının yetersizliği ve güvenilirliği konusunda önceki bulgularının (bakınız *Çiçek v. Türkiye*, no. 25704/93, §§ 137-138, 27 Şubat 2001, yayımlanmamış; *Çakıcı v. Türkiye* [GC], no. 23657/94, § 105, ECHR 1999-IV; *Aydın v. Türkiye*, 25 Eylül 1997, Raporlar 1997-VI, Komisyon Görüşü, s. 1941, §172) destekler mahiyettedir. Mahkeme, her ne kadar başvuru sahibinin oğlunun isminin kayıt defterlerinde adı geçmese de bunun kendisinin güvenlik güçleri tarafından göz altına alınmadığı anlamına gelmeyeceğini düşünmektedir. Bu sebeplerle Ferhat Tepe’nin gözaltına alınması ile ilgili olarak tanıkların vermiş olduğu ifadelerden herhangi bir sonuç çıkartılamaz.

**149.** Aydın Yiğit, ifadesinin detayları kendi içerisinde tutarlı olan güvenilir bir tanıktır. Tanık, Ferhat’ın cesedinde kan izleri veya yara izleri gibi belirgin özellikler görmemiştir. Dr. Mustafa Altuner’in ifadeleri de tanıgın ceset üzerindeki tespitlerini destekler mahiyettedir. Ancak Mahkeme, tanıgın ifadeleriyle başvuru sahibinin oğlunun öldürülmediğine kanaat getirememektedir.

**150.** Mahkeme bunlarla beraber Murat Koparan, Erkan Dağdelen ve Taner Şarlak’ın ifadelerini de dikkatlice incelemiş ve bunları “kamuoyuna” hitaben yazmış oldukları ifadeleriyle ve Hozat Cumhuriyet Savcısına vermiş oldukları ifadelerle karşılaştırmıştır. Bu genç tanıkların hepsinin, cezaevinde veya Cumhuriyet Savcısı önünde imzaladıkları ifadelerini okumadıklarını iddia etmeleri sebebiyle Mahkeme, bu tanıkların ifadelerinden herhangi bir sonuç çıkartılamayacağına ve vermiş oldukları ifadeler temelinde de Ferhat Tepe’nin gözaltına alınıp alınmadığının tespit edilemeyeceğine karar vermiştir.

**151.** Mahkeme, yetkililer tarafından yürütülen soruşturmanın değerlendirmesini yapabilmek için temsilcilerinin altı Cumhuriyet Savcısı ve Ferhat Tepe’nin ölü muayenesini gerçekleştiren doktorun ifadelerine başvurduğunu belirtmiştir. Ölü muayenesi sırasında hazır bulunan ve daha sonra yetkisizlik kararı veren Mustafa Yıldırım’ın vermiş olduğu ifadesi tutarlı olmadığı gibi güvenilirlikten de uzaktır. Mahkeme, tanıgın bir yandan ölüm olayının sıradan herhangi bir boğulma olayından farklı olmadığını söylerken diğer yandan nüfus cüzdanı bulunmayan bir cesetle ilk defa karşılaştığını (bak par. 107) belirttiğine dikkat çekmiş, bunun da tanıgın, cesedi kayıp olduğu bildirilen kişilerle karşılaştırmak için herhangi bir adım atmadığı ve daha sonra polis ve jandarmaya kaybolduğu bildirilen kişiler olup olmadığını araştırmalarını emrettiği itirafları ile tezat oluşturduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca bu durumdan da güvenlik görevlileri ve kovuşturma makamlarının,

İçişleri Bakanlığının mektubunda iddia edilenlerin aksine (bak par.65), Ferhat Tepe'nin kaybolması olayından haberleri olmadığı anlaşılmaktadır. Dahası Mahkeme, tanığın sabaha karşı dörtte meydana gelen bir olayda kimliği belli olmayan bir cesede klasik otopsi yapılmasına gerek olmadığı kararını kabul etmemektedir.

**152.** Süleyman Tatal, Ferhat Tepe'nin ölüm olayını soruşturmakla sorumlu olan Cumhuriyet Savcısıdır. Tanık, otopsi raporu, cesedin fotoğrafları ile Murat Koparan, Taner Sarlak ve Erkan Dağdelen'in Hozat Cumhuriyet Savcısına verdiği ifadeler sonucu (bak par.76-77) olayın sıradan bir boğulma olayı olduğuna karar vermiştir. Ferhat Tepe'nin kaybolduğu ve öldürüldüğüne dair herhangi bir delil bulunmadığı için de soruşturmayı derinleştirmeye gerek olmadığına karar vermiştir. Mahkeme, tanığın, Devletin güvenlik görevlileriyle beraber çalışan gizli güçlerin genç bir adamı kaçırıp öldürdükleri iddialarına rağmen soruşturmayı genişletmeyi gereksiz bulmasına takılmıştır. Bu, yukarıdaki, yargı makamlarının başvuru sahibinin iddialarını değerlendirmek için başvuru sahibinin aile üyeleri ve adı geçen ölüm olayına katıldığı iddia edilen güvenlik güçlerinin ifadelerine başvurmayı düşünmedikleri tespitiyle paralellik arz etmektedir.

**153.** Diğer dört cumhuriyet savcısının, soruşturma ile herhangi bir ilgilerinin olmaması sebebiyle vermiş oldukları ifadelerden (bak par.109,111-112) herhangi bir sonuç çıkartmak mümkün değildir.

**154.** Dr. Mustafa Altuner, ölü muayenesini gerçekleştiren ve otopsi raporunu imzalayan doktor olup olay zamanında pratisyen hekimdir (bak par.104). Mahkeme, ceset üzerindeki genel gözlemlerden ayrı olarak, tanığın cesedin ense bölgesinde gördüğü izleri raporunda belirtmediğine dikkat çekmektedir. Mahkeme temsilcilerine, ölümün kendisinin olay yerine gelişinden en fazla dört saat önce meydana geldiğini söylemesine rağmen ölüm zamanını da raporunda belirtmemiştir. Bununla birlikte vermiş olduğu ifadesi tanığın güvenilirliğini zedelemektedir. İfadesinin başında olayın meydana geldiği zamanlarda göl etrafında her gün bir boğulma olayının meydana geldiğini belirtmiş ifadesinin sonunda ise bazı haftalar iki benzer olayın meydana geldiğini beyan etmiştir. Mahkeme, tanığın, bir insanın sabahın dördünde iç çamaşırları ile yanında para, anahtar veya kimlik kartı olmaksızın neden yüzmek isteyebileceğini düşünmeden ölüm sebebinin boğulma olduğuna dair kesin bir karara vardığına dikkat çekmektedir. Ölü muayenesi raporu ve Dr. Altuner'in ifadeleri ışığında Mahkeme, tanığın başvuru sahibinin oğlunun cesedi üzerinde adli bir inceleme yapacak yeterli tecrübeye sahip olmadığı sonucuna varmaktadır.

## *2. Mahkemenin olaylar hakkındaki tespitleri ve sonuç*

**155.** Mahkeme temsilcilerinin almış olduğu ifadeler (bak par.79-114) ve taraflarca sunulan belgeler (bak par. 46-47) çerçevesinde Mahkeme, Ferhat Tepe'nin ölümünden kimin sorumlu olduğunu tespit edememiştir. Devletin güvenlik güçleri içerisindeki gizli güçlerin veya Devlet yetkililerinin göz yumdukları kişilerin başvuru sahibinin oğlunu kaçırdığı ve öldürdüğü tespitinde bulunmak sağlam delillere dayanmaktan çok varsayım, spekülasyon ve tahminlere dayanmaktadır. Buna bağlı olarak Mahkeme aşağıdaki tanımlamaları başvuru sahibinin oğlunun ölümüne sebep olan olayları içeren gerçekler olarak kabul etmektedir.

**156.** 28 Temmuz 1993 tarihinde saat 18:00 sıralarında başvuru sahibinin oğlu Ferhat Tepe, Şemsi Bitlis İlkokulunun bahçesinde 25 yaşlarında uzun boylu, sakallı bir adamla buluşmuştur. İki arkadaş gibi konuşmuşlar ve okulu beraber terk etmişlerdir (bak par.87).

**157.** 29 Temmuz 1993 günü saat 06:00 sıralarında başvuru sahibine, "Türk-Osmanlı İntikam Tugayı" üyesi olduğunu iddia eden ve oğlunu rehin olarak tuttuklarını söyleyen kimliği bilinmeyen bir şahıstan telefon gelmiştir. Telefondaki adam DEP Bitlis İl Teşkilatının kapatılmaması, PKK tarafından kaçırılan 4 Fransız turistin serbest bırakılmaması ve bir milyar Türk Lirası fidye verilmemesi halinde Ferhat'ın öldürüleceğini söylemiştir (bak par. 81).

**158.** 4 Ağustos 1993 tarihinde başvuru sahibine saat 03:00 sıralarında bir telefon daha gelmiştir. Kimliği bilinmeyen şahıs, başvuru sahibine partiyi kapatmadığı, fidyeyi vermediği ve her şeyin yetkililere anlattığı için Ferhat'ın salıverilmesi için gerekli şartları yerine getirmedeğini söylemiş ve eğer oğlunu tekrar görmek istiyorsa başvuru sahibinden Elazığ'da vermiş olduğu bir adrese istenilen fidyeyi saat 17:00'a kadar getirmesini istemiştir (bak par. 49).

**159.** Aynı gün, 4 Ağustos 1993 tarihinde saat 07:30 sıralarında Ferhat'ın cesedi Elazığ'daki Hazar Gölü'nde yarı beline kadar suya batmış şekilde bulunmuştur (bak par.106). Cesette görülebilir herhangi bir iz veya yara yoktur (bak par. 50-51, 105-106). Ceset üzerinde bir otopsi yapılmış ve ölüm nedeni boğulma olarak tespit edilmiştir (bak par. 50. 104-105). Ferhat'ın cesedi daha sonra Elazığ Devlet Hastanesi morguna kaldırılmıştır.

**160.** Ağustos 1993 günü ölü Elazığ'daki yakını bilinmeyenler mezarlığına gömülmüştür.

**161.** 8 Ağustos 1993 günü başvuru sahibi, Ferhat'ın cesedinin Elazığ morgunda olduğunu bildirir bir telefon almıştır.

**162.** 9 Ağustos 1993 günü başvuru sahibinin eşi ve bir grup akrabası ve aile dostları Ferhat'ın yetkililerce mezardan çıkartılan cesedini teşhis etmişlerdir. Ertesi gün Ferhat Bitlis'te gömülmüştür.

**163.** Yukarıda açıklananların ışığında Mahkeme, başvuru sahibinin iddialarını destekleyen herhangi bir delil veya görgü tanığının olmadığına dikkat çekmektedir. Başvuru sahibinin oğlunun Diyarbakır'da gözaltına alındığına dair tek delil söylentidir. Dahası, Mahkemeye sunulan belgesel deliller ile sözlü ifadeler, yukarıda da altı çizildiği üzere, eksik, tutarsız ve bazı açılardan da tezatır. Bu bağlamda Mahkeme, başvuru sahibinin iddialarının yeterince kanıtlanamadığı sonucuna ulaşmaktadır.



**164.** Bu tespit, başvuru sahibinin talep ettiği gibi olayın geçmişi –yetkililerce başvuru sahibi ve ailesine uygulanan baskılar, yetkililerin Ferhat’ın PKK üyesi olma şüphesi ve ölümünden önce gözaltına alınması, Temmuz 1993 tarihinde ordu karargahında başvuru sahibi ve General Korkmaz Tağma arasındaki tartışma ve olayın vuku bulduğu dönemde Türkiye’nin güneydoğusunda birçok gazetecinin faili meçhul kişilerce öldürülmesi- ile beraber göz önünde bulundurulması durumunda da değişmeyecektir.

**165.** Yukarıdaki tespitler temelinde Mahkeme, başvuru sahibinin şikayetlerini Sözleşmenin değişik maddeleri içerisinde inceleyecektir.

## **II. SÖZLEŞMENİN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI**

**166.** Başvuru sahibi oğlunun, Devletin gizli görevlileri tarafından, kaçırılmasının akabinde işkence yapılarak öldürüldüğünü ve yetkililerin bu ölüm üzerine etkin ve yeterli bir soruşturma yapmadıklarını iddia etmiştir. Bu iddiasında da Sözleşmenin 2. maddesine dayanmıştır:

“1. Her ferdin yaşama hakkı kanun himayesi altındadır. Kanunun ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infazı dışında hiç kimse kasten öldürülemez.

2. Öldürme, kesinlikle gerekli kılınmış güç kullanımı sonucu meydana gelmiş ise, bu maddenin ihlal edildiğinden bahsedilmesi söz konusu olmaz;

1. Her ferdin gayri meşru şiddet eylemlerinden korunmasını sağlamak için,

2. Kanun hükümleri dahilinde bir tutuklama ve yakalama yerine getirmek veya kanuna uygun olarak tutuklanan şahısların kaçmasını engellemek için,

3. Ayaklanma veya isyanı kanuna uygun olarak bastırmak için.”

### **A. Tarafların sunumları**

#### **1. Başvuru sahibi**

**167.** Başvuru sahibi, Devletin güçlerinin şüpheye mahal bırakmayacak surette, oğlu Ferhat Tepe’yi gözaltına aldıklarını ve oğlunun gözaltında Devlet’in güvenlik güçleri veya bunlar adına çalışan kişilerin elinde öldüğünü iddia etmiştir. Ferhat’ın cesedinin bulunduğu şartlar ve cesedin yetkililerce muhafaza edilme şekli de bu sonucu destekler mahiyettedir. Bu yüzden Hükümet, Ferhat’ın nasıl öldüğüne dair bir açıklama yapmak zorunluluğuna sahiptir.

**168.** Bununla beraber başvuru sahibi yine şüpheye mahal bırakmayacak surette, Hükümet’in Ferhat Tepe’nin yaşama hakkını korumada ve bu şüpheli ölüm üzerine bağımsız, etkili ve tam bir soruşturma yürütmede başarısız olduğunu ileri sürmüştür.

#### **2. Hükümet**

**169.** Hükümet bu iddialara karşı çıkmıştır. Başvuru sahibinin, Devlet’in güvenlik güçleri veya bunların ajanlarının oğlunu öldürdüklerine dair iddialarını destekleyecek herhangi bir kanıt olmadığını ileri sürmüşlerdir. Hükümete göre, Ferhat Tepe, PKK terör örgütünün bir iç hesaplaşması neticesinde ölmüştür.

**170.** Hükümet daha sonra, başvuru sahibinin oğlunun ölümü üzerine yürütülen soruşturmanın Sözleşme yükümlülüklerini yerine getirdiğini ileri sürmüştür.

### **B. Mahkemenin Değerlendirmesi**

#### **1. Yaşama hakkını korumada iddia edilen başarısızlık**

**171.** Yaşama hakkını garanti altına alan ve hangi şartlarda yasal olarak ölüm cezasının verilebileceğini belirleyen 2. madde, Sözleşmenin temel maddeleri arasında yer alır ve hiçbir istisnaya tabi değildir. Bu madde 3. madde ile birlikte Avrupa Konseyini oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birini oluşturur. Dolayısıyla yasal olarak ölüm cezasının verilebileceği durumları dar olarak yorumlamak gerekir. İnsan hayatının korunması aracı olan Sözleşmenin amacı da 2. maddenin şartlarının somut ve etkin olacak biçimde uygulanması ve yorumlanmasını gerektirir (bak. *McCann ve Diğerleri v. Birleşik Krallık* 27 Eylül 1995, s. 45-46, §§ 146-147).

**172.** Mahkemenin, 2. maddenin sağladığı korumanın önemini hesaba katmak suretiyle, sadece Devlet görevlilerinin eylemlerini değil davanın bütün şartlarını göz önünde bulundurarak ölüm cezasının verildiği durumları da incelemesi gerekir (diğerleri ile birlikte bak. *Orhan* kararı, par. 326).

**173.** Mahkeme, Türkiye ile ilgili benzer davalardaki, 1993 yılından itibaren Türkiye’nin güneydoğusunda meydana gelen çatışmalar sonucu olarak PKK’yı desteklediği düşünülen kişilerin kontrgerilla güçleri tarafından hedef alındığına dair söylentiler olduğu yönündeki daha önceki tespitlerine dikkat çekmektedir. “Faili meçhul cinayetler” olarak bilinen ve tanınmış Kürt vatandaşlar ve gazetecileri hedef alan bu cinayetler ciddi sayılara ulaşmıştır (bak. *Mahmut Kaya v. Türkiye*, no. 22535/93, par. 89 ve 2 Eylül 1998 tarihli *Yasa v. Türkiye* kararı). Bu bağlamda Mahkeme, Ferhat Tepe’nin ölümüne sebep olan şartlar ve Ferhat Tepe’nin Kürt yanlısı *Özgür Gündem* gazetesinde çalışmasını başvuru sahibinin iddialarını destekleyici mahiyette olduğunu düşünmektedir.

**174.** Delillerin değerlendirilmesinde, Mahkeme, “şüpheye mahal bırakmayan” nitelikteki delil standardını kabul etmektedir. Bu tip deliller; yeterince güçlü, net ve birbiriyle uyumlu veya benzer olayların benzer çürütülemeyen varsayımların varlığından oluşmalıdır (bak. 18 Ocak 1978 tarihli *İrlanda v. Birleşik Krallık* kararı, s.65, par.161). Bu bağlamda, bir delil elde edildiğinde tarafların davranışları dikkate alınmalıdır. Buna bağlı olarak

Mahkeme, yukarıdaki tespitlerine (bak. par.163) atıfta bulunmak suretiyle başvuru sahibinin iddialarının yeterince kanıtlanmadığını tespit etmektedir. Eldeki delillerde başvuru sahibinin oğlunun iddia edildiği gibi kaçırılması ve öldürülmesini gören herhangi bir görgü tanığı bulunmamaktadır. Ferhat'ın Diyarbakır Cezaevinde görüldüğü de ispat edilememiştir. Başvuru sahibi tarafından gösterilen şahitlerin kimlikleri belirsizliklerini korumakta olup çeşitli sebeplerle ifadelerine başvurulamamıştır (bak. par. 138-139). Bu konudaki mevcut tek delil olan, başvuru sahibinin o zamanki avukatı Osman Ergin'in ifadesi (bak. par. 143) de söylentiden ibarettir.

**175.** Yukarıdaki tespitlerin ışığında Mahkeme, dava dosyasının başvuru sahibinin oğlunun Devletin güvenlik güçleri veya Devlet yetkilileri adına hareket eden bir kişi tarafından kaçırıldığı ve öldürüldüğü sonucunu doğuracak "şüpheye mahal bırakmayacak" nitelikte bir muhteviyata sahip olmadığını düşünmektedir. Sonuç olarak bu başlık bağlamında 2. maddenin herhangi bir ihlali söz konusu değildir.

#### *2. Soruşturmanın yetersizliği iddiası*

**176.** Mahkeme, Sözleşmenin 2. maddesinde düzenlenen yaşama hakkının korunması yükümlülüğünün, Sözleşmenin 1. maddesindeki "Devletin kendi yetki alanları içerisinde bulunan herkes için bu Sözleşmede tanımlanan hak ve özgürlükleri güvence altına alma" hükmü ile birlikte ele alındığında, güç kullanılması sonucu bireylerin öldürülmesi müracaatlarında, devletin etkili bir resmi araştırma yapması gerektiği zorunluluğunu hatırlatmaktadır (bak. *McCann ve Diğerleri v. Birleşik Krallık* 27 Eylül 1995, s.49, par. 161). Bu zorunluluk Devlet görevlilerinin güç kullanımı neticesinde meydana gelen kasıtlı öldürme olaylarını kapsamakla beraber sadece bununla sınırlı değildir.

**177.** Mahkeme, 2. maddenin ilk fıkrasının Yüksek Akit Devletlere getirmiş olduğu pozitif zorunluluğun yaşama hakkının kanun tarafından korunmasını da gerektirdiğine dikkat çekmektedir. Bu en az seviyede, bir Devletin genel olarak adam öldürmeyi yasaklayan kanuni düzenleme yapma, bu düzenlemeleri uygulayacak, bunları ihlal edenleri bastırarak ve bunları soruşturma sorumluluğuna sahip olacak bir polis gücünü (*Osman v. Birleşik Krallık*, 28 Ekim 1998, *Raporlar* 1998-VIII, s. 3159, par.115) içeren gerekli kurumları kurmak anlamına gelir. Bununla beraber, bu pozitif zorunluluk, bir Devlete, mutlaka öldürme suçunun faillerinin yerini tespit etme ve bunlar hakkında kovuşturma düzenleme zorunluluğunu getirmez.

**178.** Mevcut davada Mahkeme, başvuru sahibinin oğlunun ortadan kaybolması ve bunun sonucunda ölmesi üzerine bir soruşturma başlatıldığını bununla beraber yürütülen bu soruşturmada ciddi ihmaller olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Mahkeme, emniyet yetkilileri ve soruşturmanın yürütülmesinde sorumlu olan farklı savcılar arasında gerçek bir eşgüdümün olmadığını tespit etmektedir. Bunun tipik bir örneği, Bitlis'te 8 Ağustos 1993 tarihine kadar yetkililer ve başvuru sahibi Ferhat'ı bulmak için çeşitli müracaatlarda bulunurken 4 Ağustos 1993 tarihinde Elazığ'daki kovuşturma ve emniyet yetkililerinin Ferhat Tepe'nin cesedi üzerinde ölü muayenesi yaparlarken bu kişi hakkında herhangi bir bilgilerinin olmamasıdır (bak. par. 151).

**179.** Dahası, Mahkeme, cumhuriyet savcılarının başvuru sahibi tarafından gösterilen şekillerde soruşturmayı genişletmede ve kendi inisiyatifini kullanmak suretiyle muhtemel tanıkları tespit etmekte başarısız olduklarını düşünmektedir. Cumhuriyet savcıları soruşturma süresince hiçbir polis memuru veya diğer güvenlik güçleri mensuplarının ifadesini almamışlardır. Başvuru sahibinin, oğlu Ferhat'ın kaçırılmasında General Korkmaz Tağma'nın da rol aldığı düşüncesinden yetkilileri haberdar etmediği doğrudur. Bununla beraber yetkililer, kaçırılma olayına Devletin güvenlik güçlerinin içindeki bazı kişilerin yer aldığına dair duyular aldıklarını isteksizce itiraf etmişler ancak Türkiye'deki kontrgerilla hakkında herhangi bir duyum aldıklarını kabul etmemişlerdir (bak. par. 17). Buna ilave olarak, soruşturmada gazetecileri hedef alan kişilerin muhtemel katılımlarını içerecek şekilde herhangi bir çaba görülmemektedir.

**180.** Mahkeme bunlarla birlikte, başvuru sahibinin, Ferhat Tepe'nin Diyarbakır Cezaevinde gözaltında tutulduğunu gören görgü tanıkları olduğundan yetkilileri haberdar etmesine rağmen yetkililerin bu konu ile ilgili olarak, Komisyonun Hükümeti başvurudan haberdar ettiği 11 Eylül 1995 tarihine kadar gözaltı kayıtlarını incelemenin haricinde herhangi bir delil aramadığına dikkat çekmektedir. Mahkeme, yine bu konu ile ilgili olarak Taner Şarlak, Murat Koparan ve Erkan Dağdelen'in 26 Şubat 1996 tarihinde (bak par. 76) ifadelerinin alındığını ve Ömer Aceban, Migdat Yaşar ve Bahri Elçi'nin ifadelerinin alınması için herhangi bir adım atılmadığını belirtmektedir.

**181.** Mahkeme, başvuru sahibinin oğlunun cesedine Sivrice Cumhuriyet Savcısının nezaretinde pratisyen bir hekimin ölü muayenesi yaptığını ve ölünün ertesi gün gömüldüğünü (bak par.159-160) hatırlatmaktadır. Mahkeme, bu sürece bir adli tıp uzmanının dahil olmamasını ve Cumhuriyet Savcısının, çok değerli bilgiler içerebilecek tam bir otopsi yapılmasını gereksiz olduğunu düşünmesini (bak par. 151) üzüntüyle karşılamaktadır. Mahkeme bu bağlamda, doğal olmayan şüpheli ölümlerde adli bir otopsinin uzman bir adli tıp hekimi veya bu işe yatkın olan genel cerrahi uzmanı tarafından yapılmasının önemi ve gereğinin altını çizmektedir (bak. Bakanlar Komitesinin Adli Tıp Otopsileri Kurallarının Uyum üzerine R (99) 3 No.lu tavsiye kararı). Bu tip olaylarda, ölünün adli patoloji konusunda uzman bir genel cerrah tarafından yeterli otopsisi yapılmadan gömülmemesi hayati öneme sahiptir (Birleşmiş Milletler İktisadi ve Sosyal Konseyinin, Hukuk Dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların Etkin Bir Şekilde Önlenmesi ve Kovuşturulması Üzerine Prensipier konulu 24 Mayıs 1989 tarih ve 1989/65 sayılı kararına bakınız).

**182.** Yukarıda bahsedilen konular ışığında Mahkeme, ulusal yetkililerin başvuru sahibinin oğlunun ölümü üzerine yeterli ve etkin bir soruşturma yürütmekte başarısız olduklarını ve bu sebeple de Sözleşmenin 2. maddesinin usul gerekleri bağlamında ihlal edildiğine karar vermiştir.

### **III. SÖZLEŞMENİN 3 VE 5. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİKLERİ İDDİALARI**

**183.** Başvuru sahibi, oğlunun öldürülmeden önce işkenceye maruz kaldığından şikayet etmektedir. Aynı zamanda Ferhat'ın gözaltına alınmasına rağmen bunun herhangi bir nezarethane kaydına geçirilmemesinin kişi güvenliği hakkının bir ihlalini oluşturduğunu ve bu ihlalin, haberleşmesine imkan tanımayan bir nitelik taşıması sebebi ile de şiddetinin arttığını vurgulamaktadır. Daha sonra yetkililerin, söz konusu şikayetleri hakkında bağımsız, tam ve etkin bir soruşturma yürütmediklerini iddia etmiştir. Başvuru sahibi bu iddialarını Sözleşmenin 3 ve 5. maddelerine dayandırmaktadır. 3. madde aşağıdaki hükmü ihtiva eder:

“Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı veya küçük düşürücü muameleye tabi tutulamaz.”

İlgili olduğu kadarı ile 5. madde ise aşağıdaki hükmü içerir:

“1. Her kişinin özgürlük ve güvenliğe hakkı vardır.”

**184.** Başvuru sahibi, oğlunun hiçbir kişi güvenliği garantisi olmaksızın gözaltına alındığını beyan etmiştir. Kendi görüşüne göre, gözaltına alınmasındaki gizlilik ve gözaltına alınan şahsa hangi sebeplerle gözaltına alındığının söylenmemesi bu kişinin, bilgi sahibi olanlara göre daha fazla zarar görmesine sebep olur ve bu durum işkence meydana getirebilecek kadar şiddetli bir merak doğurabilir. Aynı zamanda Erkan Dağdelen, Murat Koparan ve Taner Şarлак'ın 16 Ağustos 1993 tarihli ifadeleri gibi Ferhat Tepe'nin gözaltında bulunduğu süre içerisinde işkenceye uğradığını gösterir doğrudan delillerin mevcut olduğunu ileri sürmüştür.

**185.** Hükümet, başvuru sahibinin iddialarının gerçek ve herhangi bir dayanağının olmadığını ve otopsi raporunun herhangi bir işkence izi içermediğini belirtmiştir.

**186.** Mahkeme, yukarıdaki, başvuru sahibinin oğlunun ölümünde Devlet görevlileri veya bunlar adına hareket eden kişilerin dahil olduğunun şüpheye mahal bırakmayacak surette ispatlanamadığı tespitine (bak. yukarıdaki par.175) atf yapmakta ve Ferhat Tepe'nin Diyarbakır Cezaevinde gözaltında tutulduğunu gören bir görgü tanığının olmadığını (bak. yukarıdaki par. 163) ve Ferhat Tepe'nin gözaltına alınıp alınmadığının tespiti için Murat Koparan, Erkan Dağdelen ve Taner Şarлак'ın ifadelerinden herhangi bir sonuç çıkartılamayacağını (bak yukarıdaki par.150) hatırlatmaktadır. Bu yüzden, başvuru sahibinin iddia ettiği gibi bu düzenlemelerin ihlal edildiği sonucuna varılabilecek herhangi bir temel bulunmamaktadır.

**187.** Buna bağlı olarak, Mahkeme, Sözleşmenin 3 ve 5. maddelerinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

### **IV. SÖZLEŞMENİN 10. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI**

**188.** Başvuru sahibi, oğlu Ferhat Tepe'nin kanun dışı bir şekilde gözaltına alınması ve öldürülmesinin açıkça Sözleşmenin 10. maddesinde garanti altına alınan ifade özgürlüğünü kısıtlamak amacını taşıdığını iddia etmektedir.

**189.** Başvuru sahibi, Ferhat Tepe'nin ölümünün açık bir şekilde gazeteci olması ile ilgili olduğunu ve Hükümetin, oğlunun yaşamını korumada ve kaybolması ve öldürülmesi üzerine yürütmesi gereken etkin bir soruşturma yürütmede başarısız olduğunu iddia etmektedir.

**190.** Hükümet, başvuru sahibinin iddialarını reddetmektedir.

**191.** Mahkeme, başvuru sahibinin iddialarının Sözleşmenin 2 maddesinin altında incelenen konularla benzerlik arz ettiğini belirtmektedir. Bu yüzden bu şikayeti ayrı olarak incelemeyi gerekli görmemektedir.

### **V. SÖZLEŞMENİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI**

**192.** Başvuru sahibi, kendisine Sözleşmenin 13. maddesi bağlamında etkin bir iç hukuk yolu sağlanmadığından şikayet etmektedir. 13. madde aşağıdaki hükmü ihtiva eder:

“İşbu Sözleşmede tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen her şahıs ihlâl fiili resmi vazifelerini ifa eden kimseler tarafından bu vazifelerin ifası sırasında yapılmış da olsa, millî bir makama fiilen müracaat hakkına sahiptir.”

**193.** Başvuru sahibi, oğlunun kaybolması ve öldürülmesi ile ilgili şikayetleri hakkında yetkililerin etkili bir soruşturma yürütmede başarısız olduklarını iddia etmektedir. Aynı zamanda Türkiye'nin güneydoğusunda olayın vuku bulduğu -Temmuz 1993- ve takip eden zamanlarda Kürt vatandaşlar tarafından yapılan bu tür şikayetler için iç hukuk yollarının etkin olmadığını iddia etmektedir.

**194.** Hükümet, başvuru sahibinin iddialarını kabul etmemekte ve yetkililerin başvuru sahibinin şikayetleri üzerine etkin bir soruşturma yürüttüklerini iddia etmektedir.

**195.** Mahkeme, Sözleşmenin sağladığı hak ve hürriyetlerin özünün uygulanması bakımından Sözleşmenin 13. maddesinin, iç hukuk sistemi içerisinde hangi şekilde güvence altına alınabileceksin, ulusal düzeydeki o hukuk

yollarını garanti ettiğini hatırlatmaktadır. Bu nedenle 13. maddenin etkisi, her ne kadar Yüksek Akit Devletlere bu maddedeki yükümlülüklerine ne şekilde uyum sağlayacakları konusunda bir dereceye kadar takdir yetkisi verilmiş olsa da; bir iç hukuk yolu hükmünün, Sözleşmeye göre “tartışılabilir bir şikayet”in özü ile ilgilenmesini gerektirmek ve uygun çözüm yolunu sağlamaktır. 13. maddedeki yükümlülüğün kapsamı başvuru sahibinin Sözleşmeye göre yaptığı şikayetin niteliğine bağlı olarak değişir. Bununla beraber; 13. maddenin gerektirdiği hukuk yolu, kanunda yer almasının yanı sıra uygulamada da “etkili” olmalıdır. Özellikle de, bu hukuk yolunun uygulaması sorumlu Devletin yetkililerinin eylem ya da ihmalleriyle haklı bir gerekçe olmaksızın engellenmemelidir (bak. *Aksoy v. Türkiye*, 18 Aralık 1996, *Raporlar* 1996-VI, s. 2286, par. 95; *Aydın v. Türkiye*, 25 Eylül 1997, *Raporlar* 1997-VI, s. 1895-96, par. 103, ve *Kaya v. Türkiye*, 19 Şubat 1998, *Raporlar* 1998-I, s. 325, par.89).

Yaşamın korunması hakkının temel önemi nedeniyle 13. madde, gerektiğinde tazminat ödenmesinden başka başvuru sahibinin soruşturma prosedürlerine etkin bir biçimde katılmasını sağlayan ve ölümden sorumlu kişilerin belirlenmesine yönelik etkin ve derinleştirilmiş araştırmaların yapılmasını gerektirir (bak. yukarıdaki *Kaya* kararı s. 330-331 par. 107).

**196.** Mahkeme, başvuru sahibinin oğlunun öldürülmesinin Devlet görevlileri tarafından yapıldığını veya bunların öldürme olayına herhangi bir şekilde katıldıklarının şüpheye mahal bırakmayacak nitelikte ispatlanmadığını hatırlatmaktadır. Bununla beraber bu durumun Mahkemenin yerleşmiş içtihadına göre, 2. madde uyarınca yapılan bir şikayetin 13. maddenin tartışılabilir amaçlarından birisi olmasını engellemez (yukarıda bahsedilen *Orhan* kararı, par. 386; *Boyle ve Rice v. Birleşik Krallık*, 27 Nisan 1988, Seri A no. 131, s. 23, par. 52, yukarıda bahsedilen *Kaya* kararı, s. 330-31, par. 107, ve yukarıda bahsedilen *Yasa* kararı, par.113).

**197.** Bu yüzden yetkililer, başvuru sahibinin oğlunun ölmesine sebep olan şartlar üzerinde etkin bir soruşturma düzenlemek zorundadırlar. Yukarıda sayılan nedenler (bak par. 176-182) sebebiyle Sözleşmenin 2. maddesinde düzenlenen zorunluluklarından daha geniş şartlara sahip olan 13. madde bağlamında etkin herhangi bir adli soruşturma düzenlendiği söylenemez.

**198.** Bu sebeplerle Mahkeme, Sözleşmenin 13. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

## **VI. SÖZLEŞMENİN 2, 3, 5, 10, 13, VE 18. MADDELERİ BAĞLAMINDA 14. MADDENİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI**

**199.** Başvuru sahibi, oğlunun, Sözleşmenin 14. maddesinin ihlal edilerek, Kürt kökenli olması sebebi ile öldürüldüğünü iddia etmektedir. 14. madde aşağıdaki hükmü ihtiva eder:

“Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi bir başka durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.”

**200.** Başvuru sahibi, Türkiye’nin güneydoğusunda Kürt kökenli vatandaşlara karşı ayrımcılık yapıldığını iddia etmektedir.

**201.** Hükümet, mesnetsiz olduğunu ileri sürdüğü bu iddialar için ayrıca bir görüş belirtmemiştir.

**202.** Mahkeme, başvuru sahibinin iddialarını, kendisine sunulan deliller ışığında incelemiş fakat bunları dayanaksız bulmuştur. Bu yüzden bu başlık altında bir ihlal söz konusu değildir.

## **VII. SÖZLEŞMENİN 18. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI**

**203.** Başvuru sahibi, Sözleşme düzenlenen hak ve özgürlüklerin Sözleşmede izin verilmeyen amaçlar ile sınırlandırılmış iddia etmiş ve bu konuda 18. maddeye atıfta bulunmuştur. 18. madde aşağıdaki hükmü içerir:

“Bu Sözleşmenin hükümleri gereğince söz konusu hak ve özgürlüklere yapılan sınırlamalar ancak öngörüldükleri amaçlar için uygulanabilir.”

**204.** Mahkeme, başvuru sahibinin iddialarını, kendisine sunulan deliller ışığında incelemiş fakat bunları dayanaksız bulmuştur. Buna bağlı olarak bu düzenlemenin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

## **VIII. SÖZLEŞMENİN 34. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI**

**205.** Sözleşmenin 34. maddesi aşağıdaki hükümleri ihtiva eder.

“Mahkeme, bu Sözleşmede ve ona bağlı Protokollerde beyan edilen haklarına bir Sözleşmeci Tarafça yapılan bir ihlalin mağduru olduğunu iddia eden bireylerin, hükümet dışı örgütlerin ve birey topluluklarının başvurularını kabul edebilir. Sözleşmeci Taraflar, bu hakkın fiilen kullanılmasını herhangi bir biçimde engellemeyi üslenirler.”

**206.** Başvuru sahibi, Hükümetin Sözleşme süreçlerinde özellikle de Mahkeme temsilcilerinin oturumları esnasındaki tutumlarının Sözleşmenin 34. maddesinde düzenlenen yükümlülüklerin bir ihlalini oluşturduğunu iddia etmektedir. Bu bağlamda, Hükümetin ilgili evrakı temin etmede veya bunları zamanında sunmada

başarısız olduğunu, bazı tanıkların dinlenmesinde olumsuz şartlar dayatmaya çalıştığını ve ilgili ve önemli tanıkları hazır etmede başarısız olduğunu iddia etmiştir.

**207.** Hükümet, başvuru sahibinin bu iddialarını reddetmiş ve Sözleşmenin 34. maddesi bağlamında üzerine düşen görevleri yerine getirdiğini ileri sürmüştür.

**208.** Mahkeme, bu şikayetlerin 38. maddenin ilk fıkrasının (a) bendi içerisinde incelendiğine ve bu konuda bazı tespitlere vardığına dikkat çekmiştir (bak. yukarıdaki par. 127-135). Buna bağlı olarak bu şikayetlerin Sözleşmenin 34. maddesi altında incelemeye gerek görmemektedir (bak. yukarıda bahsolunan *Orhan* kararı par. 402).

## **IX. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI**

**209.** Sözleşmenin 41. maddesi aşağıdaki hükme amirdir:

“Mahkeme, Sözleşme ya da ona bağlı Protokollerin ihlal edildiğini tespit ederse ve ilgili Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bunu ancak kısmen giderme olanağı veriyorsa ve gerekli ise Mahkeme zarar gören tarafa adil bir karşılık hükmedebilir.”

### **A. Maddi Tazminat**

**210.** Başvuru sahibi bu başlık altında toplam 1.584.800 Amerikan Doları talep etmektedir.

**211.** Hükümet, başvuru sahibinin talep ettiği miktarı ispatlayacak bir delili olmadığını ileri sürmektedir.

**212.** Mahkeme, mevcut davadaki Sözleşme ihlali ile maddi tazminat arasında bir ilişki olmadığını gözlemlemektedir (bak. *Ülkü Ekinci v. Türkiye*, no. 27602/95). Mahkeme bu başlık altında herhangi bir tazminat ödenmesine gerek görmemektedir.

### **B. Manevi Tazminat**

**213.** Başvuru sahibi bu başlık altında 1.029.090 İngiliz Sterlini tazminat talep etmektedir.

**214.** Hükümet bu miktarın çok aşırı olduğunu ileri sürmektedir.

**215.** Mahkeme, kendi içtihatları ışığında (bak. yukarıda bahsolunan *Ülkü Ekinci* kararı par. 171) ve davanın şartları çerçevesinde toplam 14.500 Euro tazminata hükmetmiştir.

### **C. Cezalandırıcı veya ibret alınacak tazminat istemi**

**216.** Başvuru sahibi daha sonra, Sözleşmenin 34. maddesinin ihlalinin, 41. madde altındaki hakkaniyete uygun tatmin taleplerinde göz önünde bulundurulmasını ve Mahkemenin, Devletin bu ayıplanacak yaklaşımını onaylamadığını ve verilecek tazminatın hata yapanları cezalandırmak, bu kişileri bu tip yaklaşımlardan vazgeçirmek amacıyla olduğunu göstermesi için cezalandırıcı veya ibret alınacak tazminata hükmetmesini istemiştir.

**217.** Hükümet bu talep hakkında herhangi bir yorum yapmamıştır.

**218.** Mahkeme, Büyük Dairenin daha önceki bir çok kararında başvuru sahiplerinin cezalandırıcı veya ibret alınacak tazminat isteklerini reddettiğini belirtmektedir (bak. yukarıda bahsolunan *Orhan* kararı, par. 448, *Cable ve Diğerleri v. Birleşik Krallık* [GC] no. 24436/94 par. 30, 18 Şubat 1999, *Selçuk ve Asker v. Türkiye*, 24 Nisan 1998, *Raporlar* 1998-II, s. 918, par.119, ve *Lustig-Prean ve Beckett v. Birleşik Krallık*, no.lar. 31417/98 ve 32377/96, par. 22-23, 27 Eylül 1999).

**219.** Mahkeme, başvuru sahibinin bu başlık altındaki taleplerini reddetmiştir.

### **D. Masraflar ve Harcamalar**

**220.** Başvuru sahibi bu başlık altında toplam 29.176 İngiliz Sterlini talep etmiştir. Bu miktar; İngiliz Temsilcileri Nicholas Stewart için 60 saatlik çalışma karşılığı 6000 İngiliz Sterlini, Mark Muller için 30 saatlik çalışma karşılığı 3000 İngiliz Sterlini, Kürt İnsan Hakları Projesi ile bağlantılı olan Kerim Yıldız, Philip Leach ve diğerleri için yaklaşık 184 saatlik çalışma için 20.766 İngiliz Sterlini, çeviriler için 1570 İngiliz Sterlini ve diğer harcamalar için 410 İngiliz Sterlinini içermektedir.

**221.** Hükümet, bu talepleri destekleyecek delillerin yokluğunda bu taleplerin dayanaksız olması sebebi ile reddedilmesini istemekte ve bu miktarın her halükarda çok aşırı olduğunu iddia etmektedir.

**222.** Mahkeme toplam 274 saatlik çalışmanın bu dava için çok aşırı olduğunu, gerek İngiliz gerekse Türk temsilcilerin bunları kanıtlayıcı herhangi bir delil ortaya koyamadıklarını ve çeviri ve diğer harcamalar için talep edilen miktarların makul olduğunu belirtmiş ve bu başlık altında Hükümet tarafından başvuru sahibine toplam 14.500 Euro ödenmesine ve bu miktardan Avrupa Konseyinden alınan 2.922 Euroluk yardımın çıkartılmasına karar vermiştir.

### **E. Gecikme Faizi**

**233.** Mahkeme, ödenecek tazminat miktarlarının kesin kararın verilmesinden sonraki üç aylık içerisinde ödenmemesi durumunda bu miktarlara Avrupa Merkez Bankasının uyguladığı aylık faiz oranının üç puan üzerinde aylık faiz uygulanmasına (bak. *Christine Goodwin v. Birleşik Krallık*, no. 28957/95, par. 124).

## **TÜM BU GEREKÇELERLE MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE;**

1. Başvuru sahibinin oğlunun, Devlet görevlileri veya Devlet yetkilileri adına hareket eden kişiler tarafından öldürüldüğüne dair iddialar bağlamında Sözleşmenin 2. maddesinin ihlal edilmediğine,

2. Başvuru sahibinin oğlunun ölümü üzerine ulusal yetkililerin yeterli ve etkin bir soruşturma yürütmedikleri gerekçesi ile Sözleşmenin 2. maddesinin ihlal edildiğine,
3. Sözleşmenin 3 ve 5. maddelerinin ihlal edilmediklerine,
4. Sözleşmenin 10. maddesinin ihlal edilmediğine,
5. Sözleşmenin 13. maddesinin ihlal edildiğine,
6. Sözleşmenin 2, 3, 5, 10, 13 ve 18. maddeleri bağlamında Sözleşmenin 14. maddesinin ihlal edilmediğine,
7. Sözleşmenin 18. maddesinin ihlal edilmediğine,
8. Hükümetin Sözleşmenin 38. maddesinin ilk fıkrasının (a) bendinde düzenlenen yükümlülüklerini yerine getirmede başarısız olduğuna,
9. Sözleşmenin 34. maddesi altında ayrıca bir inceleme yapmaya gerek olmadığına,
10. (a) Sorumlu Hükümetin, Sözleşmenin 44/2 maddesi uyarınca yargılamanın son bulduğu tarihten itibaren üç ay içerisinde başvuru sahibine aşağıdaki miktarları ödemesine,
  - i. manevi tazminat olarak 14.500 Euro,
  - ii. masraflar ve harcamalar için, Avrupa Konseyinden alınan 2.922,97 Euro çıkartılmak şartıyla 14.500 Euro(b)Yukarıda bahsedilen üç aylık son ödeme tarihinden sonra bu miktarlara Avrupa Merkez Bankasının uyguladığı aylık faiz oranının üç puan üzerinde aylık faiz uygulanmasına,
11. Başvuru sahibinin hakkaniyete uygun tazminat için diğer taleplerinin reddine karar vermiştir.

### **Yorum:**

*Sözleşmenin, Taraf Devletlerin doğal olmayan veya şüpheli ölümler üzerine tam, bağımsız ve etkin bir soruşturma yapmaları yükümlülüğünü düzenleyen usul gerekleri bağlamında 2. maddesinin ve bu düzenlemeden daha geniş şartlar içeren 13. maddesinin ihlal edildiği kararının verildiği Tepe v. Türkiye davası, özellikle 1993 ve takip eden yıllarda ülkemizin güneydoğusunda meydana gelen faili meçhul cinayetler sebebi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde açılan ve aşağı yukarı aynı kararlara hükmedilen diğer davalarla<sup>2</sup> oldukça benzer özellikler taşımakla birlikte özellikle Hükümetin yargılama süreçlerinde gösterdiği yaklaşımlar ile diğer davalardan ayrılmaktadır.*

*Nitekim, Mahkeme de Hükümetin bu ihmallerine dikkat çekmiş, bunları üç başlık altında incelemiş (bak. yukarıdaki par.129 vd.) ve sonuç olarak da Hükümetin, Sözleşmenin 38. maddesinde düzenlenen yükümlülüklerini yerine getirmede başarısız olduğuna hükmetmiştir. Bu durum ülkemiz açısından önemli bir prestij kaybına sebep olmakla beraber davada verilen ihlal kararları üzerinde de azımsanamaz bir etkiye sahip olmuştur.*

*Mahkemenin 2. maddenin usul gerekleri bağlamında vermiş olduğu ihlal kararını inceleyecek olursak karşımıza bu kararlara hükmedilmesine sebep olan iki etken çıkacaktır. Bunlardan ilki kovuşturma makamları arasındaki iletişim ve eşgüdüm eksikliği olup ihmâl olarak da nitelendirilebilecek sebeplerdir (bak. par. 178-180) ki bu konudaki tek çözüm; bu makamları işgal eden görevlilerin, makamlarının gereklerini yerine getirmede ehliyetli olup olmadıklarının tespiti ve eğer değilse gereğinin yapılmasıdır. Çünkü bu şahısların yaptıkları hatalar sadece ülkemizin mahkum edilmesine yol açacak nitelikte olmayıp bir insanın en önemli ihtiyaçlarından birisi olan “kendisini güvende hissetme ihtiyacı”na da sekte vurur mahiyettedir.*

*İkinci olarak ise 181. paragrafta altı çizilen, yürütülen soruşturmadaki usul hataları karşımıza çıkmaktadır. Otopsilerin, adli tıp uzmanları veya bunların yokluğunda adli patoloji konusunda uzman genel cerrahlar tarafından yapılması ve doğal olmayan şüpheli ölüm olaylarında tam olarak otopsi yapılmayan cesetlerin gömülmemesi gibi düzenlemeleri içeren bu usul gerekleri aynı paragrafta belirtildiği üzere uluslar arası veya bölgesel kurum veya kuruluşlar tarafından kabul edilmiş, tavsiye kararı gibi çeşitli düzenlemeler ile tespit edilmiştir. Bu sebeplerdir ki; halkın vermiş olduğu egemenlik yetkilerini kullanan Devlet, halkına daha iyi bir hizmet sunabilmek için kullanmakta olduğu araçlardan birisi olan kanuni düzenlemeleri hazırlarken yukarıda bahsolunan uluslar arası kriterleri de göz önünde bulundurmalı, kanun uygulayıcılarını da, insan hakları bakımından uluslar arası bir seviye ve niteliğe sahip bu yeni düzenlemeler doğrultusunda hareket edebilecek şekilde eğitmeli ve aksi davranışlarda bulunan personeline de sebep olduğu zararları tazmin ettirmelidir. Bu şekildeki bir uygulama anlayışı hem insanların güvenlik ihtiyaçlarının tatmininde önemli bir artış sağlayacak hem de incelemekte olduğumuz davaya benzer başvuruların önüne geçecektir.*

*Bunu gerçekleştirmek ise mevcut kanunları uygulama durumunda olan kurum ve kuruluşların mevcut kanuni düzenlemelerdeki hata ve eksiklikleri tespit etmeleri ve bunların yerlerini doldurabilecek düzenlemeleri hazırlamaları ile mümkün olabilecektir.*

<sup>2</sup> Benzer davalar için örnekler: Şemse Önen v. Türkiye kararı, a.g.d., Cilt 1, Sayı 2 ve Ülkü Ekinci v. Türkiye kararı, a.g.d., Cilt 1, Sayı 4